

REVIZIJA KAO PRETPOSTAVKA REALNOSTI I OBJEKTIVNOSTI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Vukelić, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:938622>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Helena Vukelić

**REVIZIJA KAO PRETPOSTAVKA REALNOSTI I
OBJEKTIVNOSTI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Helena Vukelić

**REVIZIJA KAO PRETPOSTAVKA REALNOSTI I
OBJEKTIVNOSTI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA**

Diplomski rad

Kolegij: Revizija

JMBG: 0010220300

e-mail: hvukelic@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Ivo Mijoč

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate or Graduate Study (*Financial management*)

Helena Vukelić

**AUDIT AS AN ASSUMPTION OF REALITY AND
OBJECTIVITY OF FINANCIAL STATEMENTS**

Graduate paper

Osijek, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*,
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: HELENA VUKELIĆ

JMBAG: 0010220300

OIB: 85739585351

e-mail za kontakt: helena.vukelic99@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij, smjer: Financijski menadžment

Naslov rada: »Revizija kao pretpostavka realnosti i objektivnosti finansijskih izvještaja«

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Ivo Mijač

U Osijeku, 15.09.2023 godine

Potpis

REVIZIJA KAO PRETPOSTAVKA REALNOSTI I OBJEKTIVNOSTI FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

SAŽETAK

Temeljni dokument pomoću kojeg se donose kvalitetne poslovne odluke počiva na financijskim izvještajima. Kako bi se primjenjivali kao temelj za donošenje poslovnih odluka, financijski izvještaji moraju biti objektivni i realni u izricanju financijske uspješnosti i financijskog položaja u poslovanju. Ispitivanje realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja provodi se angažiranjem ovlaštenog revizora koji daje svoje neovisno mišljenje u obliku izvješća neovisnog revizora. Dakle, svrha revizije financijskih izvještaja je omogućiti ovlaštenom revizoru iznošenje mišljenja o usklađenosti financijskih izvještaja sa svim bitnim odrednicama financijskog izvještavanja u cilju ostvarivanja realne slike o poslovanju poduzeća. Odnos između revizije i financijskih izvještaja izrazito je važan za vanjske dionike. Naime, vanjski dionici žele biti sigurni da su informacije sadržane u financijskim izvještajima točne, što im omogućuje upravo revizija. Osiguravanjem kvalitete informacija sadržanih u financijskim izvještajima izbjegava se rizik donošenja pogrešnih poslovnih odluka koje mogu imati za posljedicu velike gubitke i nepopravljive štete. U okviru ovog diplomskog rada nastojat će se prikazati i objasniti postupak revizije financijskih izvještaja na način da se prvo analizira važnost temeljnih financijskih izvještaja kao procesa uspješnog vođenja, potom se iskazuje važnost zakonskih okvira i kodeksa profesionalne etike u procesu revizije te se na kraju rada opisuju sastavni dijelovi i sam proces revizije.

Ključne riječi: financijski izvještaji, revizija, ovlašteni revizor, kvaliteta informacija

AUDIT AS AN ASSUMPTION OF REALITY AND OBJECTIVITY OF FINANCIAL STATEMENTS

ABSTRACT

Financial statements are the fundamental document by which quality business decisions are made. In order to be used as a basis for making business decisions, financial statements must be objective and realistic in expressing financial performance and financial position in business. Examination of the reality and objectivity of financial statements is carried out by hiring an authorized auditor who gives his independent opinion in the form of an independent auditor's report. Therefore, the purpose of the audit of financial statements is to enable the authorized auditor to present an opinion on the compliance of financial statements with all essential determinants of financial reporting in order to achieve a realistic picture of the company's operations. The relationship between auditing and financial statements is extremely important to external stakeholders. Namely, external stakeholders want to be sure that the information contained in the financial statements is correct, which is precisely what the audit allows them to do. Ensuring the quality of information contained in financial statements avoids the risk of making wrong business decisions that can result in large losses and irreparable damage. In the framework of this thesis, an attempt will be made to present and explain the process of auditing financial statements in such a way as to first analyze the importance of basic financial statements as a process of successful management, then the importance of legal frameworks and codes of professional ethics in the audit process is expressed, and at the end of the paper, the components are described parts and the revision process itself.

Keywords: financial statements, audit, authorized auditor, quality of information

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
3. Financijski izvještaji i njihova važnost u revizijskom postupku	3
3.1. Ciljevi financijskog izvještaja	4
3.2. Korisnici financijskog izvještaja	4
3.3. Temeljni financijski izvještaji	6
3.3.1. Bilanca.....	6
3.3.2. Račun dobiti i gubitka	7
3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti	9
3.3.4. Izvještaj o novčanom toku.....	9
3.3.5. Izvještaj o promjeni vlasničke glavnice	11
3.3.6. Bilješke uz financijski izvještaj	11
3.4. Povezanost financijskih izvještaja i revizije.....	12
4. Revizijski standardi i profesionalna etika revizora	14
4.1. Uloga međunarodnih revizijskih standarda u provedbi revizije financijskih izvješća	16
4.2. Profesionalna etika kao odrednica procesa revizije financijskih izvještaja	17
5. Postupak revizije financijskih izvještaja	19
5.1. Preliminarne aktivnosti i preuzimanje obveze obavljanja revizije	20
5.2. Upoznavanje poslovanja klijenta, preliminarni analitički postupci i planiranje revizije	22
5.2.1. Planiranje revizije	22
5.2.2. Upoznavanje sa subjektom	23
5.2.3. Preliminarni analitički postupci	24
5.3. Procjena revizijskih rizika.....	25
5.4. Utvrđivanje preliminarne strategije revizije	28
5.5. Upoznavanje i ocjenjivanje sustava internih kontrola klijenta	29
5.6. Revizijska dokumentacija i dokazni postupci	32
5.6.1. Vrste revizijskih dokaza i postupci njihova prikupljanja	32
5.6.2. Povezanost revizijskih postupaka, revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva.....	34
5.6.3. Pojam i oblici radne dokumentacije	35
6. Rasprava	38
6.1. Završno kompletiranje revizije i sastavljanje izvješća	39
6.2. Modificirana revizorska izvješća	40

7. Zaključak	43
Popis literature	45
Popis slika i tablica	49

1. Uvod

Za pravilno poslovno upravljanje i planiranje potrebna je adekvatna informacijska podloga (Žager i dr., 2020:91). Većina tih informacija nastaje u računovodstvu. Krajnji proizvod računovodstva predstavlja skup izvješća objedinjenih u financijske izvještaje. Dakle, glavni cilj financijskih izvješća je prezentirati informacije o financijskoj uspješnosti, financijskom stanju i novčanim tokovima koje su važne zainteresiranim korisnicima za donošenje upravljačkih odluka. Obavještavati korisnike znači pružiti im relevantne i istinite informacije u prepoznatljivom sadržaju i obliku. Osim vlasnika i uprave, za informacije sadržane u financijskom izvještaju zainteresirane su i druge skupine ljudi kao npr.: poslovni partneri, investitori, banke, vlada, javnost itd.

Korisnici financijski izvještaja moraju biti uvjereni da su sve sastavnice financijskog izvještaja poput imovine, obveza, kapitala, novčanih primitaka i izdataka te prihoda i rashoda, realno i objektivno prikazane što potvrđuje revizija. „Riječ revizija potječe od latinske riječi „revidere“, što znači ponovno vidjeti, i u skladu s tim revizija se uobičajeno opisuje kao naknadni pregled i preispitivanje poslovnih procesa i stanja“ (Gulin i dr., 2003:459). Kao objekt revizije uz poslovanje poduzeća, naglasak se stavlja na financijske izvještaje, dok se kao predmet revizije navodi stupanj usklađenosti financijskih izvještaja i poslovanja poduzeća s unaprijed definiranim kriterijima (Brozović i dr., 2020:93). Prema tome, može se reći kako revizija osigurava da se postupanje s poslovnim događajima i sastavljanje financijskih izvještaja temelji na dosljednoj primjeni propisa i zakona te usvojenih računovodstvenih standarda i metoda sastavljanja

Svrha ovog diplomskog rada je ukazati na važnost revizije kao profesije u pružanju sigurnosti i pouzdanosti informacija sadržanih u financijskom izvještaju, koji služi kao informacijska podloga za odlučivanje njegovih korisnika. Glavni ciljevi rada su:

1. objasniti značenje financijskih izvještaja u procesu revizije,
2. prikazati zakonske okvire koji formiraju proces revizije te
3. detaljno prikazati proces revizije financijskih izvještaja koji se provodi u Republici Hrvatskoj.

2. Metodologija rada

Kod izrade diplomskog rada korišteni su sekundarni izvori podataka prikupljeni u stručnoj literaturi, znanstvenim časopisima, kao i putem zakonskih okvira (Zakona o reviziji, Zakona o računovodstvu), MRevS-ova, stranica Hrvatske revizorske komore itd., kako bi se ostvarili ciljevi rada. U radu su korištene sljedeće metode istraživanja:

1. prvenstveno, korištena je *metoda deskripcije*. Kroz rad se opisuju temeljni financijski izvještaji te zakonski okviri obavljanja revizije. Također, u radu se detaljno opisuju svi procesi kroz koje revizor prolazi kako bi se komplimentirao revizorsko izvješće,
2. *metoda analize* kao dio deskriptivne metode pojedinih dijelova određene cjeline. Navedeno se odnosi na pojašnjenje određenih struktura procesa revizije kao: opis temeljnih financijskih izvještaja, postupaka prije obavljanja revizije također,
3. primjenjuje se i *metoda sinteze* kao postupak objedinjavanja koristi koja se primjenjuje kod prikaza povezanosti revizije i financijskih izvještaja.

Rad je sačinjen od sedam poglavlja, uključujući uvod, metodologiju rada, raspravu i zaključak. U uvodu navedena je svrha izrade diplomskog rada te su nabrojani glavni ciljevi istraživanja.

Treće poglavlje rada usmjereno je na važnost financijskog izvještaja kao temeljne informacijske podloge za poslovno odlučivanje. Između ostaloga, u poglavlju se navode i osnovne osobine temeljnih financijskih izvještaja: bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaja o novčanom toku, izvještaja o promjeni glavnice te bilješki uz financijski izvještaj.

U četvrtom poglavlju prikazuje se važnost međunarodnih revizijskih standarda te kodeksa profesionalne etike kod formiranja mišljenja revizora o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

Peto i šesto poglavlje čine osnovu istraživanja diplomskog rada. Peto poglavlje prikazuje detaljan kronološki prikaz procesa revizije gdje se prikazuju preliminarne aktivnosti revizora, procjena rizika, proces upoznavanja i ocjenjivanja sustava internih kontrola, vrste dokaza i radne dokumentacije. Šesto poglavlje prikazuje raspravu koja se odnosi na završavanu fazu procesa revizije i sastavljanje revizijskog izvješća. Na kraju rada iznesen je zaključak te je prikazan popis korištene literature, kao i popis slika i tablica.

3. Financijski izvještaji i njihova važnost u revizijskom postupku

Danas, u suvremenim uvjetima poslovanja, računovodstvo postaje sve značajnije. Žager i dr. (2020:36) navode kako nije moguće ostvariti uspješno upravljanje poslovanjem i razvoj poduzeća bez kvalitetne računovodstveno informacijske infrastrukture. Obično se naglašava kako je računovodstvo "poslovni jezik" odnosno "jezik poslovanja". Stoga, svi oni koji zauzimaju značajnu ulogu u poslovnom procesu moraju razumjeti taj jezik. Nerijetko se naglašava kako bi svaki poslovni čovjek trebao razumjeti logiku računovodstvenog evidentiranja poslovanja te bi time morao znati i čitati financijske izvještaje.

Kako bi se razumio odnos između financijskih izvještaja i revizije, najprije se mora razumjeti što su to financijski izvještaji. Tintor (2020:84) navodi kako se prikupljene i obrađene računovodstvene informacije prezentiraju zainteresiranim korisnicima u obliku financijskih izvještaja. U tom kontekstu financijski izvještaji predstavljaju nositelje računovodstvenih informacija koje su izrazito bitne za poslovno odlučivanje. Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, čl. 19) navodi kako financijski izvještaji moraju pružiti fer i istinit prikaz financijske uspješnosti i sposobnosti promatranog poduzeća. Kako bi se to osiguralo članovi uprave i nadzorni odbor, odnosno izvršni direktor i upravni odbor preuzimaju odgovornost za ispravnost podataka objavljenih u godišnjem financijskom izvješću. Prema tome, kako bi služilo svojoj svrsi financijski izvještaj mora biti razumljiv, usporediv i pripremljen u skladu s računovodstvenim standardima i načelima, što potvrđuje ili opovrgava proces revizije (Dečman, 2012:448). Revizija se može definirati kao „ispitivanje financijskih izvještaja, podataka o poslovanju, poslovnih knjiga i drugih dokumenata s ciljem dobivanja pouzdanog mišljenja o ekonomskom i financijskom položaju klijenta“ (Filipović, 2009:11). Postoje temeljni kriteriji pomoću kojih se razlikuju određene vrste revizije i to: (Brozović i dr., 2020:81):

1. prema *tijelu koje provodi ispitivanje*, gdje se svrstavaju interna i eksterna revizija,
2. prema *objektu ispitivanja*, gdje se svrstavaju revizija poslovanja i revizija financijskog izvještaja,
3. prema *području ispitivanja*, gdje pripadaju komercijalna revizija i državna revizija

Fokus diplomskog rada je na reviziji financijskih izvještaja koja se nerijetko navodi kao najznačajniji segment cjelokupne revizijske djelatnosti.

3.1. Ciljevi financijskog izvještaja

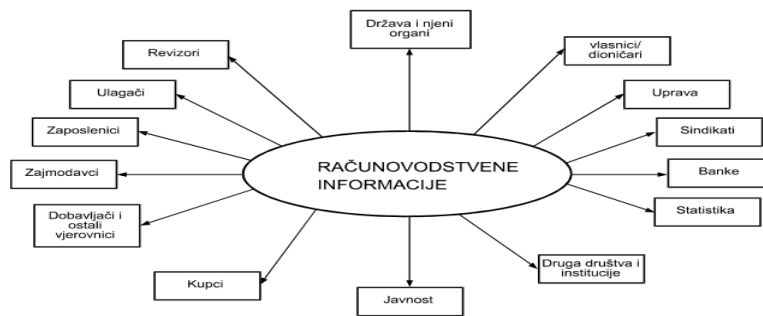
Kao primarni cilj financijskog izvještavanja navodi se pružanje ispravnih informacija o financijskoj uspješnosti, položaju te promjenama financijskog položaja promatranog poduzeća, koja pomaže širem krugu korisnika u donošenju bitnih gospodarskih odluka. Prema tome, transparentnost se nameće kao vrlo važan cilj financijskog izvješćivanja kako bi se spriječile bilo kakve pogrešne komunikacije i pokušalo prezentirati jasnu sliku poslovanja poduzeća pred dionicima. Bez utvrđivanja realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja ne može se ostvariti navedeni ciljevi financijskih izvještavanja (Tušek, 2007:31).

Također, Gulin i dr. (2012:322) navode tri bitna cilja financijskog izvještavanja, a to su da:

1. „financijsko izvještavanje mora osigurati upotrebljive informacije sadašnjim i potencijalnim kreditorima i investitorima te ostalim korisnicima za donošenje racionalnih odluka o investiranju, kreditiranju i slično. Informacija mora biti razumljiva svim korisnicima,
2. financijsko izvještavanje mora osigurati informacije koje će pomoći sadašnjim i potencijalnim investitorima i kreditorima i ostalim korisnicima u procjenjivanju iznosa, vremena i neizvjesnosti budućih primitaka od dividendi, kamata, prodaje i sl. Dakle moraju se osigurati informacije o novčanim tokovima (cash flows),
3. financijsko izvještavanje mora osigurati informacije o ekonomskim resursima poduzeća, funkciji tih resursa i načinu upotrebe, efektima transakcija i promjeni resursa, o potrebama za dodatnim resursima i sl.“

3.2. Korisnici financijskog izvještaja

Informacije sadržane u financijskim izvještajima nisu bez svrhe. Naime, one su korištene kao pomoć pri donošenju poslovnih odluka različitih interesnih strana i korisnika. Taj krug korisnika raspoloživih informacija sadržanih u financijskom izvještaju je izrazito širok. Korisnici financijskih izvještaja se mogu podijeliti u različite skupine ovisno o mjestu, vremenu, načinu i svrsi upotrebe informacija, no općenito se dijele u dvije skupine: unutarnje (interne) korisnike i vanjske (eksterne) korisnike (Tintor, 2020:84). *Slika 1* prikazuje glavne vanjske i unutarnje korisnike računovodstvenih informacija, odnosno financijskih izvještaja.

Slika 1. Korisnici računovodstvenih informacija sadržanih u financijskim izvješćima (Belak, 2002:37)

Najvažniji unutarnji korisnici su menadžment i zaposlenici poduzeća. *Menadžment* tvrtke zainteresiran je za sve kategorije informacija u financijskim izvještajima koje su mu prijeko potrebne za kontrolu i planiranje kao osnovne funkcije upravljanja društvom. Naime, on je odgovoran za sve što je zapisano u financijskim izvještajima (Žager i dr., 2001:139). *Zaposlenici* i njihovi sindikati trebaju kvalitetne informacije sadržane u financijskim izvještajima kako bi procijenili stabilnost i profitabilnost svojih poslodavaca. Ako je tvrtka stabilna i profitabilna, zaposlenicima su zajamčena socijalna i mirovinska osiguranja te stalna primanja (Tušek, 2010).

Vanjske korisnike predstavljaju sadašnji i potencijalni ulagači i vjerovnici, dobavljači, klijenti, vlade i njihove agencije te javnost. *Vlasnici i drugi investitori* (sadašnji i potencijalni) najviše su zainteresirani za trenutne kapitalne pozicije i informacije koje mogu predvidjeti buduće poslovanje tvrtke. Navedeno znači da ih zanima povrat ulaganja, kreditna sposobnost poduzeća, visina dobiti, zarada po dionici, visina dividendi i slično vezano uz rizik ulaganja. *Kreditore* zanimaju informacije koje im omogućuju da odluče hoće li i pod kojim uvjetima dati zajam. Stoga ih prije svega zanima likvidnost poduzeća i svi drugi podaci koji upućuju na sposobnost dužnika da dug vrati kada dođe do dospeljeća. *Dobavljači* i drugi vjerovnici zainteresirani su za informacije koje će im omogućiti da utvrde hoće li ono što im se duguje biti namireno na vrijeme. *Klijenti* su zainteresirani za realne i istinite informacije o nastavku poslovanja tvrtke, što je posebno vidljivo u slučaju dugoročne poslovne suradnje. Za *Vladu* je prije svega vrlo važan podatak koji se odnosi na provođenje porezne politike, odnosno kolika je ostvarena dobit. *Javnost* je zainteresirana za podatke poput stope zapošljavanja, pridržavanja kodeksa korporativnog upravljanja itd. (Žager i dr., 2001:138).

3.3. Temeljni financijski izvještaji

Prema Zakonu o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20), pravne i fizičke osobe dužne su sastavljati godišnji financijski izvještaj prema sadržaju, obliku i na način propisanim navedenim Zakonom. Prema čl. 19 godišnje financijske izvještaje čine:

1. izvještaj o financijskom položaju (bilanca),
2. račun dobiti i gubitka,
3. izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti,
4. izvještaj o novčanom toku,
5. izvještaj o promjenama kapitala te
6. bilješke uz financijske izvještaje.

Temeljni financijski izvještaji sastavljaju se svake poslovne godine te imaju vrlo bitnu ulogu u ocjeni financijske učinkovitosti, koja se dobiva kombiniranjem internih s eksternim informacijama. Postoje izvještaji statičkog karaktera kao npr. bilanca. Pomoću nje se prikazuje financijska situacija u točno određenom vremenu, dok drugi izvještaji poput računa dobiti i gubitka spadaju u izvještaje dinamičkog karaktera, zato što prikazuju promjene u određenom razdoblju. Također, općenito se ističe da se bilanca koristi za sagledavanje financijske situacije, odnosno sigurnosti poslovanja, dok je račun dobiti i gubitka usmjeren na uspješnost poslovanja. Svi ti izvještaji međusobno se povezuju kako bi dali sliku o „zdravstvenom stanju“ tj. kvaliteti poslovanja promatranog poduzeća (Žager i dr., 2020:92).

U nastavku rada ukratko su prikazani sadržaji temeljnih financijskih izvještaja bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaja o novčanom toku, izvještaj o promjeni glavnice te bilješkama.

3.3.1. Bilanca

Bilanca se definira kao prikaz imovine, obveza i kapitala na točno određen datum kako bi se utvrdio financijski položaj pojedinog poduzeća. Zbog prikaza trenutačne slike financijskog položaja, bilanca se svrstava u financijske izvještaje statičkog karaktera. Uz pomoć bilance u danom trenutku moguće je uvidjeti kako se imovina osigurava kapitalom vlasnika i mogućih kreditora (Žager i dr., 2020:93).

Prema Žageru i dr. (2020:103) bilanca predstavlja dvostruki prikaz imovine poduzeća, motrene s dva različita gledišta: jedan opisuje ono što imamo (pojavnii oblik-*imovina*), dok drugi opisuje odakle nam to što imamo, tj. izvor ili podrijetlo te imovine. Stoga, bitna karakteristika bilance je njezina ravnoteža između aktive i pasive koji predstavljaju sastavne dijelove bilance,

gdje aktiva služi kao prikaz imovine na lijevoj strani, dok pasiva kapitala i obveza kao izvora imovina na desnoj strani.

$$\begin{aligned} & \text{AKTIVA} = \text{PASIVA} \\ & \text{IMOVINA} = \text{OBVEZE} + \text{KAPITAL} \\ & \text{KAPITAL} = \text{IMOVINA} - \text{OBVEZE} \end{aligned}$$

Pravilo ravnoteže bilance treba imati u vidu prilikom provedbe analize financijskih izvještaja. Primjerice imovina se na kraju poslovnog razdoblja može povećati za 30%, no to ne znači nužno ostvarenje zarade, već ono može biti posljedica dodatnog zaduživanja. Dakle, kako bi se dobila punu sliku o promatranom poduzeću nije dovoljno samo pratiti promjene koje su se dogodile u imovini već ih treba povezivati s promjenama odraženih na kapitalu i obvezama.

Imovina u bilanci odražava sadržaj i strukturu ukupnih raspoloživih resursa društva koji se koriste za ostvarivanje određene djelatnosti. Važno je naglasiti da imovina ima veliku ulogu kod ocjene sigurnosti poslovanja. Naime, investitorima i kreditorima je važna činjenica kod odlučivanja, može li se raspolagati resursima bez ograničenja i slobodno. Žager i dr. (2020:99) navode da imovina kojom neko poduzeće raspolaže mora sadržavati svoje porijeklo, put te način dotoka odnosno izvore od kojih je pribavljena za promatrano poduzeće. Dakle, izvori imovine predstavljaju različite pravne i fizičke osobe poput vlasnika, drugih poduzeća, banaka i drugih financijskih institucija, koji vlastitu imovinu ulažu u neka poduzeća. Putem nabavljanja imovine od navedenih izvora nastaju određene obveze. Obveze se mogu definirati kao trenutna obveza društva koja je proizašla iz nekakvih prijašnjih događanja, te koja za rezultat ima očekivani odljev resursa. Kapital ili glavnica predstavlja ostatak sredstava nakon odbitka svih obveza.

3.3.2. Račun dobiti i gubitka

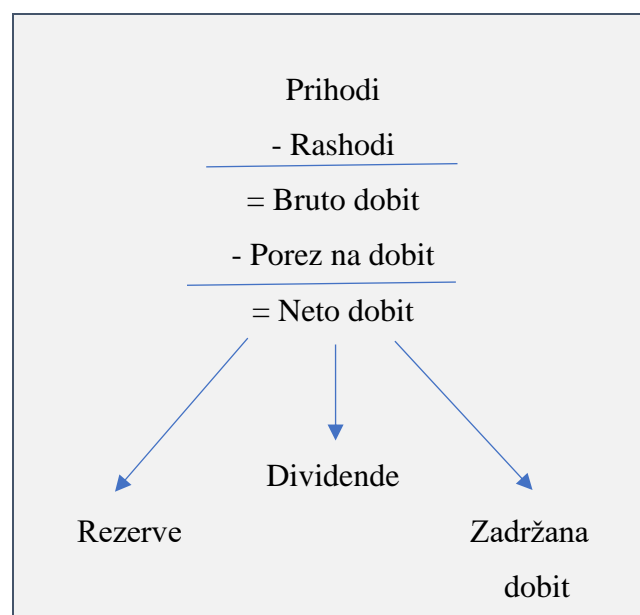
Račun dobiti i gubitka predstavlja temeljni financijski izvještaj kojim se prikazuju prihodi i rashodi te ostvarena dobiti ili gubitak u određenom obračunskom razdoblju. Posebno je bitan zbog njegove važne uloge u ocjenjivanju poslovne uspješnosti. Poslovna uspješnost može se definirati kao sposobnost poduzeća u ostvarenju zadanih poslovnih ciljeva. Jedan od glavnih ciljeva svakog poduzeća jest ostvarenje profitabilnosti poslovanja. Prema tome, upravo pomoću računa dobiti i gubitka moguće je utvrditi je li odabrano poduzeće ostvarilo profitabilnost i u kojoj mjeri. Žager i dr. (2020:109) navode kako „račun dobiti i gubitka moguće je definirati kao financijski izvještaj koji prikazuje koliko je prihoda i rashoda ostvareno u određenom

vremenu te koliki je iznos dobiti (gubitka).“ Isti autori navode kako kroz odvijanje raznih poslovnih procesa nastaju promjene u imovini i izvorima imovine te na osnovu toga nastaju prihodi i rashodi. Prihodi se mogu definirati kao „povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja sredstava ili smanjenja obveza, što ima kao posljedicu povećanja glavnice, ali ne ono u svezi s uplatama vlasnika“ (Žager i dr., 2020:110). Dok se rashodi mogu definirati kao smanjenje ekonomske koristi u obliku iscrpljenja sredstava ili odljeva, što uzrokuje smanjenje glavnice.

Dakle, ako je poduzeće ostvarilo manje no što je uložilo tada su rashodi veći od prihoda te poduzeće ostvaruje negativan poslovni rezultat ili gubitak i obrnuto: ako je poduzeće ostvarilo više nego što je uložilo, tada su prihodi veći od rashoda te poduzeće ostvaruje pozitivan poslovni rezultat ili dobit. Stoga:

$$\begin{aligned} \text{PRIHODI} - \text{RASHODI} &= \text{FINANCIJSKI REZULTAT} \\ \text{PRIHODI} > \text{RASHODI} &= \text{DOBIT} \\ \text{PRIHODI} < \text{RASHODI} &= \text{GUBITAK} \end{aligned}$$

Važno je napomenuti „da se ovdje ne radi o bilo kojem povećanju ili o bilo kojem smanjenju imovine i obveza, već samo o onom dijelu koji utječe na povećanje ili smanjenje glavnice odnosno kapitala“ (Žager i dr., 2020:110). Na samom kraju obračunskog razdoblja utvrđuje se rezultat poslovanja. **Slika 2** prikazuje raspodjelu dobiti ukoliko su prihodi veći od rashoda.

Slika 2. Raspodjela neto dobiti (Žager i dr., 2020:111)

Iz ostvarene bruto dobiti odvaja se dio na porez koji pripada državi, dok ostatak iznosa označava neto dobit. Neto dobit predstavlja iznos koji pripada poduzeću te ono odlučuje kako će ga raspodijeliti. U pravilu ono se dijeli na tri dijela i to prvo na rezerve, potom na dio koji pripada vlasnicima te na dio koji se zadržava u poduzeću kao zadržana dobit.

3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Prema Zalokeru (2019:36) izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti može se definirati kao dopunski izvještaj računa dobiti i gubitka koji prikazuje stavke prihoda i rashoda, uključujući usklade prilikom reklasifikacije, koje se ne priznaju kao dobit ili gubitak kako to nalažu *Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI)*. Prema tome, stavke prihoda i rashoda mogu se prikazati kao jedan izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti ili kao dva izvještaja koji se sastoje od zasebnog izvještaja računa dobiti i gubitka te izvještaja o sveobuhvatnoj dobiti.

Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, 114/22, čl.19) navodi kako poduzetnici koji su obveznici primjene Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja nisu obvezni sastavljati izvještaj o ostalo sveobuhvatnoj dobiti kao dio svojih godišnjih financijskih izvještaja.

3.3.4. Izvještaj o novčanom toku

Žager i dr. (2020:124) definiraju cilj sastavljanja izvještaja o novčanom toku kao prikaz izvora pribavljanja te načina uporabe novca. Novac se može izdvojiti kao vrlo važna stavka kod osiguranja likvidnosti poduzeća. Vlasnik poduzeća, kao i svi ostali korisnici žele znati odakle se pribavlja i gdje se troši novac poduzeća, te se zbog toga sastavlja izvještaj o novčanom toku.

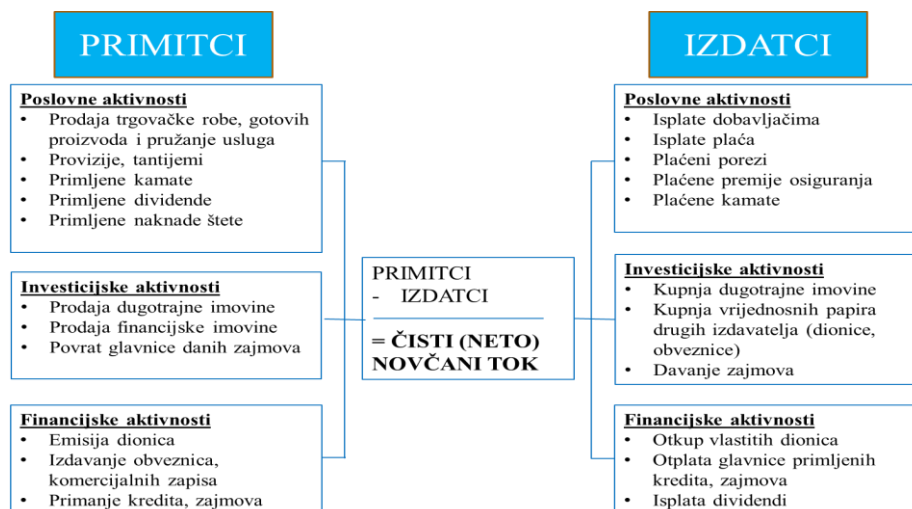
Izvještaj o novčanom toku sastoji se od primitaka, izdataka te neto ili čistih novčanih tokova (razlike između novčanih primitaka i izdataka). Poznavanje prethodno navedenih pojmova nužno je za točno sastavljanje i prezentaciju podataka sadržanih u izvještaju o novčanim tokovima.

Prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 7 izvještaj o novčanim tokovima u kombinaciji s drugim financijskim izvještajima pruža informacije koje pomažu korisnicima pri ocjenjivanju financijske strukture (solventnost i likvidnost) subjekta, promjene neto imovine te sposobnost utjecanja na vrijeme i iznos novčanih tokova kao prilagodbe promjenjivosti okolnosti i prilika. „Podaci o novčanim tokovima su korisni pri procjenjivanju sposobnosti subjekta da stvara novac i novčane ekvivalente te omogućuju korisnicima razvijanje modela za procjenu i usporedbu postojeće vrijednosti budućih novčanih tokova različitih subjekata. Oni također povećavaju usporedivost izvještaja o poslovnoj uspješnosti različitih subjekata budući

da uklanjanju učinke različitih računovodstvenih postupaka za iste transakcije i poslovne događaje“ (MRS 7, točka 4).

Točka 6 navedenog standarda definira sljedeće pojmove (MRS 7, točka 6):

1. *novac* kao novac u blagajni te depozite po viđenju,
2. *novčane ekvivalente* kao kratkotrajna, visoko likvidna ulaganja namijenjena ispunjenju kratkoročnih novčanih obveza. Kako bi se ulaganje smatralo novčanim ekvivalentom, mora se lako pretvoriti u poznati iznos valute s malim rizikom promjene vrijednosti. Stoga se ulaganje općenito smatra novčanim ekvivalentima samo ako je njegov datum dospijeca kratak, poput tri mjeseca ili manje od datuma kupnje,
3. *novčane tokove* kao priljeve i odljeve nova i novčanih ekvivalenata,
4. *poslovne aktivnosti* kao glavne prihodovno-proizvodne djelatnosti poslovnog subjekta,
5. *ulagačke/investicijske aktivnosti* kao otuđivanje i stjecanje dugotrajne imovine i drugih ulaganja, koji nisu uključeni u novčane ekvivalente te
6. *financijske aktivnosti* kao aktivnosti čija su posljedica promjene sastava i veličine dugovanja i uplaćenog kapitala subjekta.

Slika 3. Klasifikacija novčanog toka (Žager i dr., 2020:128)

Izveštaji o novčanom toku se prikazuju u nekoliko cjelina, s ciljem osiguravanja što kvalitetnijih informacijskih podloga. Dakle, kako bi se stvorila što jasnija slika o poslovanju određenog poduzeća primitci i izdaci novca se razvrstavaju u poslovne, investicijske i financijske aktivnosti. Kao aktivnosti koje imaju najveći utjecaj na rezultat poslovanja poduzeća navode se poslovne aktivnosti. „Za očekivati je da poduzeće najviše novca ostvaruje na osnovi redovnih, poslovnih aktivnosti, jer je to najkvalitetniji izvor novca. Ukoliko to nije

pravilo, to ukazuje na postojanje ozbiljnih problema u naplati što može imati dalekosežne posljedice na likvidnost i poziciju na tržištu“ (Žager i dr., 2020:126). Investicijske aktivnosti se vežu uz promjene na dugotrajnoj imovini koju čine: nematerijalna imovina, materijalna imovina, financijska imovina i potraživanja uz rok dospijeca iznad godine dana. „Važno je odvojeno objaviti novčane tokove nastale investicijskim aktivnostima, budući da oni prikazuju veličinu nastalih izdataka za sredstva koja su namijenjena stvaranju budućeg prihoda i novčanih tokova. Među investicijske aktivnosti mogu se klasificirati samo izdaci koji rezultiraju priznatom imovinom u izvještaju o financijskom položaju“ (MRS 7, točka 16). Financijske aktivnosti se, pak, vežu uz financiranje poslovanja odnosno uz promjene vezane uz strukturu kapitala i obveza.

3.3.5. Izvještaj o promjeni vlasničke glavnice

U pravilu izvještaj o promjeni vlasničke glavnice je kratkog i informativnog sadržaja te se smatra pomoćnim izvještajem u smislu boljeg razumijevanja bilance (Tintor 2020:88). Naime, u bilanci su prezentirane informacije o početnom i zaključnom stanju glavnice, dok se promjene tijekom obračunskog razdoblja često ne iskazuju. Stoga postoji potreba za posebnim dokumentom koji iskazuje sve promjene glavnice, odnosno one koje su posljedica izravnog povećanja ili smanjenja glavnice te gubitke i dobitke razdoblja koji su izravno priznati u glavnici. Dakle, izvještaj o promjeni vlasničke glavnice sadrži promjene uloženog kapitala, zarađenog kapitala te izravne promjene u kapitalu mimo računa dobiti i gubitka (HSFI 1, točka 1.37).

3.3.6. Bilješke uz financijski izvještaj

Uz navedeni skup temeljnih financijskih izvještaja, sastavlja se i dodatni popratni prikaz u obliku bilješka uz financijska izvješća. Bilješke služe kako bi dodatno pojasnile obilježja, strukturu i vrijednost bitnih pozicija prikazanih u financijskom izvješću. U bilješkama financijskog izvještaja prikazane su informacije koje su nužne za razumijevanje samog izvještaja, ali nisu direktno vidljive u samom tom izvještaju. Međunarodni računovodstveni standard 1- *Prezentiranje financijskih izvješća* navodi kako se bilješkama:

1. „prezentiraju informacije o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja i određenim računovodstvenim politikama,
2. objavljuju informacije koje nalažu MSFI, a koje nisu prikazane drugdje u financijskim izvještajima i

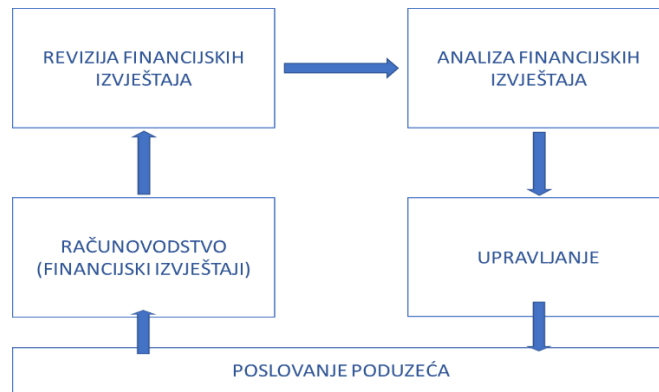
3. pružaju dodatne informacije koje nisu prezentirane drugdje u financijskim izvještajima, ali su važne za razumijevanje bilo kojeg sustavnog dijela financijskih izvještaja“ (MRS 1, točka 112).

Računovodstvenim standardima se propisuje što bi sve trebalo biti sadržano u bilješkama uz financijski izvještaj. Tako u okviru MRS-a 17-*Računovodstveni najam*, bilješke uz financijske izvještaje trebaju naznačiti radi li se o poslovnom ili financijskom najmu, trebaju se navesti iznosi najмова te temeljna raspodjela prihoda od najma i slično. Promatrajući okvir MSFI 3 - *Poslovna spajanja*, bilješke trebaju prikazati prirodu poslovnog spajanja (udruživanje interesa ili stjecanje), usvojene računovodstvene metode spajanja, opis i imena spajajućih poslovnih subjekata, datum spajanja, postotak stečenih glasačkih prava i slično.

Forma objavljivanja bilješki nije posebno definirana te se time u praksi mogu pronaći različita tehnička i vizualna rješenja. Kako bi se povećala transparentnost i kvaliteta izvještaja, pojedina poduzeća koriste grafički i tabelarni prikaz informacija u bilješkama. “U svakom slučaju sastavljanje i prezentiranje dodatnih informacija u formi bilješki pridonosi kvaliteti i upotrebljivosti informacija čime se olakšava i ocjena kvalitete poslovanja“ (Žager i dr., 2020:134).

3.4. Povezanost financijskih izvještaja i revizije

Kao što je prethodno navedeno, diplomski rad usmjeren je na reviziju financijskih izvještaja kao najznačajnijeg segmenta cjelokupnog procesa revizije. Prema Zakonu o reviziji (NN 127/17, čl. 4.), revizija financijskih izvještaja može se definirati kao „provjera i ocjenjivanje godišnjih financijskih izvještaja i godišnjih konsolidiranih financijskih izvještaja i drugih financijskih izvještaja te podataka i metoda korištenih prilikom njihova sastavljanja i na temelju toga, davanje neovisnog stručnog mišljenja o tome prikazuju li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja te novčanih tokova u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja ili, ako je to primjenjivo, jesu li financijski izvještaji u skladu s propisima.“

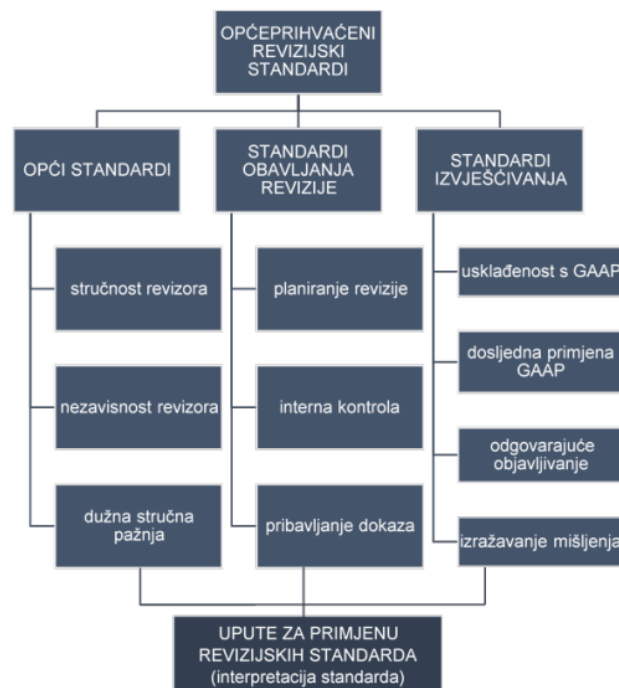
Slika 4. Povezanost računovodstva, revizije i analize financijskih izvještaja i upravljanja (Žager i dr., 2020:2014)

Sa znanstvenog gledišta postavlja se pitanje razlike računovodstva, revizije i analize financijskih izvještaja. Primjerice, moguće je postaviti pitanje gdje završava revizija i počinje analiza, ili pak gdje završava računovodstvo i počinje revizija. No, gledajući s aspekta praktičnog djelovanja i ponašanja poduzeća navedene razlike u segmentima nisu toliko značajne. Cilj svakog poduzeća je ostvariti kvalitetan sustav upravljanja koji omogućuje dobro poslovanje. Za pravilno upravljanje potrebne su informacije. Signifikantan dio tih informacija se nalazi u računovodstvu, odnosno zapisano u financijskim izvještajima. Revizijom se ispituje ispravnost financijskih izvještaja, dok provedbom analize financijskih izvještaja navedene informacije pretvaraju se u kompaktnu i prihvatljivu formu namijenjenu donositeljima odluka, odnosno korisnicima financijskog izvještaja. Dakle „kako bi se osigurale kvalitetne financijske informacije za upravljanje problematikom računovodstva, revizije i analize financijskih izvještaja potrebno je razmatrati kao dijelove jedinstvene cjeline“ (Žager i dr., 2020:264).

4. Revizijski standardi i profesionalna etika revizora

Glavna odrednica revizije financijskih izvještaja je prikazivanje stupanja usklađenosti financijskih izvještaja s unaprijed određenim kriterijima. Kriteriji prema kojima se određuje realnost i objektivnost financijskog izvještaja sastoje se od općeprihvaćenih revizijskih standarda i načela, politika te zakonskih okvira i propisa.

Revizijski standardi koriste se kao temeljna načela pri obavljanju revizije financijskih izvještaja. „Svaka država, u pravilu, ima neka svoja pravila koja se više ili manje razlikuju. Međutim, ta pravila uopćavaju se na međunarodnoj razini i objavljuju se kao Međunarodni revizijski standardi“ (Mališ i dr., 2012:139). Ipak, neke zemlje s razvijenom revizijskom djelatnošću, poput SAD-a, uzimaju tek minimalni okvir Međunarodnih revizijskih standarda te izrađuju svoje vlastite smjernice poznate kao Općeprihvaćeni revizijski standardi. Navedeni standardi mogu se definirati kao „skup pravila i konvencija pomoću kojih se osigurava stručnost, neovisnost i potrebna stručna pažnja revizora. Nadalje, ovi standardi sadrže i praktične upute za provedbu samog postupka revizije te za izražavanje mišljenja i izvješćivanje o provedenoj reviziji“ (Brozović i dr., 2020:158). Općeprihvaćeni revizijski standardi mogu se podijeliti u tri temeljne skupine, a to su: opći standardi, standardi obavljanja tj. provedbe revizije te standardi izvješćivanja (Mališ i dr., 2013:140).

Slika 5. Podjela općeprihvaćenih revizijskih standarda (Mališ i dr., 2012:141)

Opći standardi orijentirani su prema osobnosti revizora koji obavlja proces revizije. Prema prvom dijelu standarda, revizor mora imati prikladno obrazovanje za stručno obavljanje

revizije, položen stručni ispit za zvanje ovlaštenog revizora, kao i praktično iskustvo. Valja napomenuti da revizorovo obrazovanje ne završava polaganjem stručnog ispita. Naime, zanimanje revizora konstantno teži daljnjem usavršavanju i naobrazbi. Drugi opći standard zahtjeva potpunu samostalnost i neovisnost od klijenta kao preduvjet nepristranog i objektivnog izvješća, dok treći opći standard ističe važnost pažnje i profesionalizma revizora u procesu obavljanja revizije (Crnković i dr., 2010:64). Standardi obavljanja revizije prikazuju „upute za provedbu samog postupka revizije i usmjereni su, prije svega, na pribavljanje zadovoljavajućih dokaza za izražavanje revizorova mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja“ (Brozović i dr., 2020:166). Prvi standard obavljanja revizije daje na važnosti planiranju revizije, drugi standard prikazuje važnost unutarnje kontrole, dok treći standard prikazuje važnost pribavljanju dovoljne količine odgovarajućih dokaza potrebnih za formuliranje revizorova mišljenja (Carmichael i dr., 2001:14). Standardom izvješćivanja prikazuje se usklađenost financijskih izvještaja s GAAPom¹. Naime, revizorov rad temelji se na načelima revizije koji su osmišljeni kako bi pružili pošten i točan prikaz financijskog položaja poduzeća. Revizor primjenjuje načela na svaki od financijskih izvještaja, a zatim pregledava i ocjenjuje objave financijskih izvještaja. Načela s kojima revizija mora biti u korelaciji kako bi se korektno proveo revizijski proces su: načelo zakonitosti, načelo profesionalne etike, načelo neovisnosti, načelo stručnosti i kompetentnosti, načelo odgovornosti, načelo dokumentiranosti te načelo korektnog izvješćivanja. Navedena načela predstavljaju veliku važnost za kvalitetno obavljanje revizije. Proces revizije se završava iznošenjem revizorova mišljenja koje ujedano predstavlja najbitniji dio revizije (Mališ i dr., 2012:143).

Kao i svaka profesija, tako i revizija ima svoje uvjete, zahtjeve i ciljeve koji se moraju ispuniti kako bi se steklo zvanje revizora. Riječ je o iznimno zahtjevnom zanimanju koje zahtjeva širok spektar znanja iz različitih područja poput: računovodstva, revizije, financija, matematike, statistike, prava, informatike kao i povezanost između navedenih cjelina. Zakon o reviziji (NN 127/17, čl. 7) navodi kako je ovlašten revizor neovisna stručna osoba, koja je stekla certifikat Komore za zvanje ovlaštenog revizora, koji zahtjeva sljedeće uvjete:

1. visoko stručno obrazovanje,
2. najmanje 3 godine radnog iskustva na poslu obavljanja revizije, ili 2 uz mentorstvo ovlaštenog revizora,
3. položen ispit za ovlaštenog revizora,
4. dokaz o tome da nije pravomoćno osuđivan,

¹ GAAP- Generally Accepted Accounting Principles. Predstavljaju Općeprihvaćena računovodstvena načela koja se u američkoj praksi koriste kao temelj za ocjenu realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

5. dobar ugled.

Dakle, certifikat o zvanju ovlaštenog revizora pisani je dokument koji izdaje Komora nakon uspješno položenog ispita. Time se ostvaruje pravo na upis u registar ovlaštenih revizora, koji se vodi u Komori.

4.1. Uloga međunarodnih revizijskih standarda u provedbi revizije financijskih izvješća

Zahtjevi korisnika financijskih izvještaja su tijekom godina postali sve složeniji. Zbog navedenog, revizijska i računovodstvena profesija počela je primjenjivati kvalitetne standarde i propise, a jedni od najznačajnijih su, upravo, Međunarodni računovodstveni standardi. Međunarodne računovodstvene standarde izdaje Međunarodna federacija računovođa (IFAC), dok je u Republici Hrvatskoj revizorska komora zadužena za prevođenje, tumačenje i objavljivanje Međunarodnih revizijskih standarda.

MRevS-ovi, uzeti u cjelini, osiguravaju standarde za revizorov rad u ispunjavanju općih ciljeva revizora. MRevS-ovi se bave općim odgovornostima revizora, kao i revizorovim daljnjim razmatranjima relevantnim za primjenu tih odgovornosti na određenu problematiku, čiji je cilj osigurati kvalitetu i usklađenost međunarodne revizijske prakse, kao i pružiti primjenu standarda u području izvještavanja o usklađenosti sa zakonom, internim kontrolama, kao i izvještavanjima u sustavima korporativnog financijskog izvještavanja. „Sukladno s razvojem profesije, ali i zbog novih izazova i promjena koje su sve učestalije u revizijskoj profesiji Međunarodni revizijski standardi se neprestano nadopunjuju i mijenjaju, a sve u cilju unaprjeđenja kvalitete revizijske profesije“ (Brozovići dr., 2020:178). Ipak svi dopunjeni i preuređeni standardi posjeduju jednaku strukturu koja se sastoji od uvoda, cilja, definicije, zahtjeva te smjernica za primjenu čime se osigurava lakša preglednost i snalaženje korisnika u standardima.

Međunarodni revizijski standardi grupirani su u sljedećim segmentima (Gulin i dr., 2003:462):

1. „*uvod*- oznake 100-199,
2. *odgovornosti*- oznake 200-299,
3. *planiranje*- oznake 300-399,
4. *interna kontrola*- oznake 400-499
5. *revizijski dokazi*- oznake 500-599,
6. *korištenje rada drugih*- oznake 600-699,
7. *zaključci revizije i izvješćivanje*- oznake 700-799,
8. *posebna područja*- oznake 800-899,
9. *povezane usluge*- oznake 900-999 i

10. *smjernice međunarodne revizijske prakse- oznake 1000-1100.*“

Primjena Međunarodnih revizijskih standarda ovisi o metodologiji revizije određenog revizorskog društva. Naime, metodologija nije strogo propisana, ali se može iščitati iz gore navedenih Međunarodnih revizijskih standarda.

4.2. Profesionalna etika kao odrednica procesa revizije financijskih izvještaja

Etika se može definirati kao „filozofijska disciplina koja ispituje ciljeve i smisao moralnih htijenja, temeljne kriterije za vrednovanje moralnih čina kao i uopće zasnovanost i izvor morala“ (Filipović, 1989:97). Norme etičkog ponašanja ovise o pravednim i moralnim vrijednostima koje posjeduje pojedinac, ali i društvo u cjelini. Iako se moralne vrijednosti stječu još u najranijoj dobi, sustav vrijednosti u društvu može navesti pojedinca na neispravne odnosno neetičke radnje. (Dujanić, 2003:53).

Dok je poštivanje etičkih načela važno za sve poslovne struke, poštivanje kodeksa profesionalne etike posebno je važno u računovodstvenoj i revizijskoj profesiji. Upravo zbog uloge i odgovornosti računovođa i revizora u stvaranju i pružanju točnih i pouzdanih računovodstvenih informacija – osnove za poslovne odluke različitih dionika (Žager i dr., 2015:382).

Kako bi osigurali dostojanstvo i prijeko potrebno povjerenje u profesiji, računovođe i revizori moraju djelovati u skladu s određenim pravilima. Ta su pravila obično zapisana u etičkom kodeksu koji uglavnom naglašava etičnost u ponašanju. Temeljna uvjerenja i sustavi vrijednosti koje računovođe i revizori primjenjuju, također, utječu na njihov rad, čime grade povjerenje u rezultate svog rada. Budući da su računovođe odgovorne za pružanje točnih i pouzdanih informacija, nije teško zaključiti koliko je etika u njihovom djelovanju važan segment (Žager i dr., 2015:382).

Mališ i dr. (2012:166) navode kako je Kodeks profesionalne etike revizora, objavljen od strane IFAC-a, strukturiran u pet dijelova:

1. uvod,
2. dio A. Opća primjena Kodeksa,
3. dio B. Profesionalni računovođe u javnom djelovanju,
4. dio C. Profesionalni računovođe u poduzećima,
5. pojmovnik.

Dio A. *Opća primjena Kodeksa* navodi temeljna načela kojih se profesionalni računovođa mora pridržavati, a to su poštenje, objektivnost, profesionalna sposobnost i dužna pažnja, povjerljivost te profesionalno ponašanje (MRevS 200, točka A14). Uz navedena načela, dio A.

Kodeksa navodi moguće prijetnje koje mogu dovesti u pitanje navedena načela, a koje se odnose na prijetnje osobnog interesa, zagovaranja, poznanstva, zastrašivanja i slično. Kodeks propisuje kako se podaci o klijentu ne smiju otkrivati osim ako za to nema pravne ili profesionalne obveze. Također, podaci o klijentu se ne smiju koristiti za osobnu korist ili u korist trećih osoba. Nedopustiva bi bila i bilo kakva financijska veza s klijentom (njegovom obitelji i najbližim srođnicima), kao i svaki osobni ili obiteljski odnos s klijentom. Primanje značajne naknada, darova, dobara i usluga je neprihvatljivo jer krši načelo neovisnosti od klijenta. Stoga revizor mora raditi neovisno i objektivno, a ako je njegova sposobnost u donošenju odluka ograničena tokom obavljanja revizije dužan je otkazati izvršenje posla revizije. Dijelovi B i C. Kodeksa razmatraju okvire mjera zaštite u radnoj sredini za profesionalne računovođe.

Važno je istaknuti ako se uvidi kako revizor nije obavljao reviziju u skladu s definiranim standardima i profesionalnom etikom, obvezan je nadoknaditi štetu. U takvim slučajevima kazne su poprilično visoke. Povreda profesionalne etike može imati veliki utjecaj na ugled revizora te time može značiti i prestanak bavljenja revizijom (Crnković i dr., 2010:40).

5. Postupak revizije financijskih izvještaja

Tušek i dr. (2009:124) navode kako se proces revizije sastoji od niza složenih aktivnosti koje kao rezultat daju revizorovo mišljenje. Svaka faza u procesu obavljanja revizije raščlanjuje se na veći ili manji broj podfaza. Faze revizije su međusobno ovisne te kvaliteta jedne faze uvjetuje kvalitetu aktivnosti u sljedećoj te time doprinosi kvaliteti cjelokupnog procesa revizije. Sam revizor daje prosudbu o tome kojoj će fazi revizije dati najveći značaj.

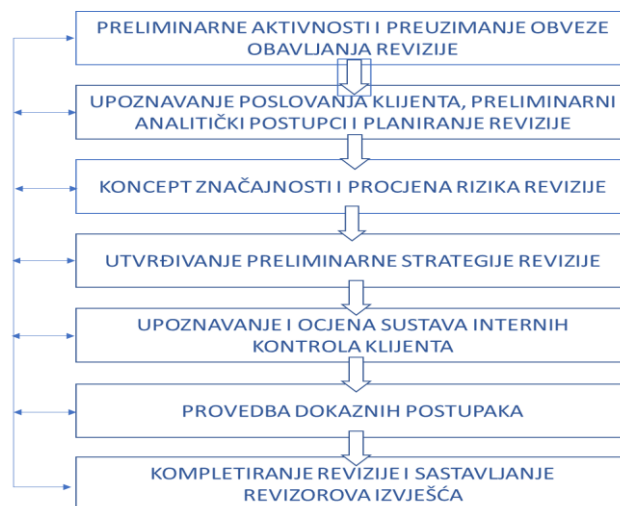
Prema Mališ i dr. (2012:189) revizija financijskih izvještaja je proces kojem se ne može pristupiti površno i rutinski. S obzirom na činjenicu da su revizijski postupci uglavnom standardizirani, opasnost od takvog pristupa je uvijek izražena. No, valja napomenuti da revizijski standardi pružaju tek okvir, a ne gotova rješenja za provedbu procesa revizije financijskih izvještaja, pružajući širok prostor za profesionalnu prosudbu i ozbiljna promišljanja. To ukazuje da ne postoji točno određena metodologija pomoću koje revizor može osigurati kvalitetno revizorovo mišljenje.

Dakle, u literaturi koja se bavi proučavanjem revizije postoje različiti pristupi i modeli pri izvedbi procesa revizije financijskih izvješća. Kovačević (1993:51), kako je navedeno u knjizi Crnković i dr. (2010:202), definira sljedeće korake u procesu obavljanja revizije: 1. planiranje i priprema, 2. proučavanje i procjena internih korisnika, 3. sustav internih kontrola u uvjetima EOP²-a, 4. revizija dokaza, 5. revizija dokumentacije i 6. revizorsko izvješće.

Messier (2000:145), pak, razlikuje pet međusobno povezanih koraka u izvođenju procesa revizije: 1. predrevizijske aktivnosti, 2. planiranje revizije, 3. razmatranje interne kontrole, 4. provođenje dokaznih testova i 5. dovršenje revizije i izdavanje revizorovog mišljenje.

„Polazeći od sadržaja relevantnih revizijskih standarda- Međunarodnih revizijskih standarda i Općeprihvaćenih revizijskih standarda, s jedne strane, i uvažavajući sličnosti, ali i razlike prisutne u teoriji i praksi u pogledu sistematizacije faza obavljanja revizije financijskih izvještaja, s druge strane, cjelokupni proces revizije financijskih izvještaja može se podijeliti na nekoliko ključnih faza“ (Brozović i dr., 2020:244) koje su vidljive na **Slici 6** te su predmet razmatranja u nastavku diplomskog rada.

² Elektronička obrada podataka.

Slika 6. Faze obavljanja procesa revizije (Brozović i dr., 2020:244)

Bitno je naglasiti povratnu vezu između svake pojedine faze. Česta je pojava da revizor pokušavajući smanjiti troškove revizije, preskače određene faze što može utjecati na kvalitetu njegova mišljenja. Također, nerijetko revizor ispravno obavlja pojedine postupke u određenim fazama revizije, ali rezultate tih aktivnosti koristi neadekvatno ili ih uopće ne koristi pri definiranju sadržaja sljedeće faze, čime dovodi u pitanje racionalnost i svrhovitost obavljanja procesa revizije. Stoga, „sadržaj svake pojedine faze neposredno je uvjetovan rezultatima faze koja joj prethodi“ (Mališ i dr., 2012:191).

5.1. Preliminarne aktivnosti i preuzimanje obveze obavljanja revizije

Proces obavljanja revizije financijskih izvještaja započinje predrevizijskim, odnosno preliminarnim aktivnostima koje revizor izvršava prije samog izvršenja revizijske obveze. Kao najznačajnije preliminarnе aktivnosti navode se prihvaćanje i zadržavanje postojećih klijenata, priprema pisma o preuzimanju obveze revizije, razumijevanje rada internog revizora te određivanje potrebnih suradnika u procesu revizije.

Odluke vezane uz prihvaćanje i zadržavanja odnosa s već postojećim klijentom predstavljaju jednu od ključnih odluka koje tvrtka donosi. Loše odluke mogu dovesti do neplaćenih honorara, gubitka reputacije, nenaplativih radnih sati, dodatnog stresa, ali i do mogućih sudskih sporova. Svaka revizijska tvrtka mora imati definirane kriterije za donošenje odluke o prihvaćanju novih te zadržavanju već postojećih klijenata. U slučaju novih klijenata revizor prikuplja sve potrebne informacije bitne za proces revizije, što uključuje financijske, ali i informacije o ugledu i poštenju menadžmenta promatranog subjekta. Također, nerijetko novi revizor traži dopuštenje potencijalnog klijenta kako bi se prije obavljanja revizije mogao raspitati o njegovu poslovanju od prethodnog revizora. Zabrana komunikacije s prethodnim

revizorom može inicirati potencijalnom revizoru na postojeće nepravilnosti u poslovanju. Dakle, prije samog prihvaćanja revizijskog posla vrši se određena selekcija potencijalnih dužnika kako bi se komuniciranje s nepoštenim klijentima svelo na minimalnu razinu. Poslovni odnos s nepoštenim klijentima može dovesti do značajnih propusta i pogrešaka u računovodstvenom procesu, što za posljedicu dovodi do pogrešnog mišljenja revizora, kao i sudskih tužbi i nadoknade štete korisnicima revizorova izvješća (Brozović i dr., 2020:312).

Također, moguće je preispitati već postojeće klijente u smislu nastavka obavljanja ili prekida pružanja usluga revizije financijskih izvještaja. Problemi poput neslaganja s menadžmentom klijenta, neslaganja oko visine naknade usluga, mogućeg rizika u budućem poslovanju klijenta, kao i rast i širenje društva za što revizorski kapaciteti nisu dovoljni, mogu dovesti do diskontinuiteta u suradnju s već postojećim klijentom (Miletić, 2010:127).

Kao prvi korak pri sklapanju dogovora između revizora i klijenta izdvaja se pismo o revizijskom angažmanu, tj. pismo o preuzimanju obveze revizije, koje se upućuje klijentima sa svrhom izbjegavanja nesporazuma. Pismom se definira opseg, odgovornosti, kao i djelokrug revizije. Temeljna načela sastavljanja pisma o preuzimanju obveze revizije uređeni su MRevS-om 210 - *Dogovaranje uvjeta revizijskih angažmana*. Uobičajeni sadržaj pisma o preuzimanju obveze revizije uključuje odgovornosti revizora i menadžmenta, cilj i djelokrug revizije financijskih izvještaja, sva moguća ograničenja angažmana, kao i sadržaj te oblik izvještaja kojeg izdaje revizor (MRevS 210, točka 10).

Kod već postojećih klijenata nije potrebno iznova upućivati pismo o revizijskom angažmanu. No, revizor ima odgovornost razmotriti moguće promjene u opsegu i sadržaju poslovanja klijenta, mogućim promjenama menadžmenta, kao i mogućim promjenama zakonskih uvjeta te uvjeta navedeni u prvobitnom pismu (MRevS 210, točka A28).

Također, bitan dio preliminarnih aktivnosti odnosi se na određivanje potrebnih suradnika i revizijskog osoblja. Neki od čimbenika koji utječu na izbor revizijskog osoblja odnose se na složenost i veličinu poslovanja klijenta, opseg planirane revizije, rok obavljanja procesa revizije itd. Sukladno Međunarodnom revizorskom standardu 620 - *Korištenje radom stručnjaka*, revizor može zatražiti pomoć stručnjaka kako bi što bolje razumio poslovanje promatranog subjekta te pribavio dostatne i pouzdane revizijske dokaze. Stručnjak može biti u radnom odnosu kod revizora ili u promatranom subjektu, te može biti angažiran od strane subjekta ili revizora. Rizik stručnjakove neobjektivnosti se povećava ako je zaposlen u promatranom subjektu, odnosno ako je na bilo koji način povezan sa subjektom. Ako rezultati rada stručnjaka

nisu u skladu s revizijskim dokazima, revizor treba osigurati primjenu dodatnih revizijskih postupaka ili modificiranje revizorova izvješća.

5.2. Upoznavanje poslovanja klijenta, preliminarni analitički postupci i planiranje revizije

Potpisivanjem pisma o revizijskom angažmanu, revizor započinje sam proces revizije kroz upoznavanje poslovanja klijenta, planiranjem cjelokupnog procesa revizije te provedbom preliminarnih analitičkih postupaka. U nastavku poglavlja 5.2. detaljnije se objašnjavaju navedene faze procesa revizije.

5.2.1. Planiranje revizije

Postupci planiranja revizije uređeni su MRevS-om 300 - *Planiranje revizije financijskih izvješća*. Kako bi revizorski proces bio uspješan, revizor mora razviti djelotvoran i učinkovit plan revizije. Planiranje osigurava da se proces revizije provodi na učinkovit način uz smanjenje rizika na najmanju moguću razinu. Nerijetko se napominje kako sat vremena provedenih u planiranju može uštedjeti čak i do pet sati u izvršenju. Pravilno planiranje revizije donosi mnoge prednosti poput: pravilne organizacije i upravljanja angažmanom, pravovremenog prepoznavanja potencijalnih problema, usmjeravanje pažnje na bitna područja revizije, pravovremeni pregled dokumentacije iz revizijskog dosjea, koordinaciju posla, ispravno korištenje iskustva iz prethodnih razdoblja itd. (IFAC, 2013:45).

Prema MRevS-u 300 - *Planiranje revizije financijskih izvještaja*, planiranje revizije uključuje definiranje opće strategije revizije za angažman te razradu plana revizije. Opća strategija predstavlja polazište za sastavljanje samog plana revizije te putem nje revizor identificira karakteristike angažmana, utvrđuje ciljeve izvještavanja i potrebno vrijeme za obavljanje revizije, vrstu i opseg postupka, kao i broj i kompetentnost osoblja uključenih u proces revizije (MRevS 300, točka 8.). Plan revizije treba pružiti dovoljno znanja o poslovanju klijenta, njegovoj internoj kontroli i računovodstvenom sustavu, razini revizijskog rizika, širini i vremenskom rasporedu revizije itd.

Planiranje predstavlja ponavljajući i kontinuirani proces koji započinje ubrzo nakon završetka prethodne revizije te traje sve do dovršetka tekućeg revizijskog angažmana (MRevS 300, točka A2.). Nedovoljna priprema i planiranje aktivnosti prije samog izvođenja revizije imaju za posljedicu moguće propuste i pogreške pri izražavanju revizorova mišljenja. Upravo nedovoljno poznavanje poslovanja klijenta i njegovih specifičnosti, kao i neorganizirani i neplanirani revizijski postupci dovode do pogrešnog mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

5.2.2. Upoznavanje sa subjektom

Potreba za razumijevanjem poslovne djelatnosti klijenta proizlazi iz učinkovitosti i opravdanosti izvođenja revizije. Naime, revizija je iznimno zahtjevan i skup postupak koji ne poznaje pokušaje i improvizacije te je neophodno razumijevanje djelatnosti klijenta u gospodarskom, ekonomskom, političkom, zakonodavnom i institucionalnom smislu. Revizor stječe znanja o poslovanju klijenta kroz pregledavanje radne dokumentacije prijašnjih razdoblja, komunikacijom s menadžmentom o politikama i planovima subjekta, istraživanjem bitnih izvora informacija u svezi s poslovanjem i djelatnostima subjekta, komunikacijom s revizijskim odborom itd. (Crnković i dr., 2010:219).

Upoznavanje subjekta i razumijevanje poslovanja klijenta zahtjeva odgovore na sljedeća međusobno povezana pitanja (Brozović i dr., 2020:260):

1. koja je *svrha* razumijevanja poslovanja klijenta u procesu obavljanja revizije?
2. Koje *vrste znanja* o poslovanju su potrebne revizoru?
3. Koji su *izvori informacija* te time i *načini prikupljanja* informacija o poslovanju klijenta?

Revizor prikuplja informacije o poslovanju klijenta s ciljem stvaranja osnove za prepoznavanje i procjene rizika značajnog pogrešnog prikazivanja u financijskim izvještajima na temelju prirode posla promatranog klijenta, općih ekonomskih uvjeta ili slabosti unutar internih kontrola. Revizorovo razumijevanje o klijentu i njegovom okruženju obuhvaća (MRevS 315, točka 11):

1. industrijske, regulativne i ostale vanjske faktore, kao i primjenjivane okvire financijskog izvještavanja,
2. prirodu poslovanja,
3. interne kontrole klijenta,
4. metode mjerenja i pregledavanja klijentove financijske uspješnosti te
5. ciljevi, strategije i povezane poslovne rizike koji za rezultat mogu imati rizike značajnog pogrešnog prikazivanja.

U suvremenom dobu digitalne ekonomije Internet predstavlja bitan izvor informacija o klijentima revizije, posebno onih koji su subjekt od javnog interesa. Izvori informacija mogu biti početne stranice poduzeća, stranice brokerskih kuća i drugih pružatelja financijskih informacija, kao i radna dokumentacija iz prijašnjih razdoblja, komunikacija s menadžmentom i revizijskim odborom. Kod kontinuirano preuzete revizije nije potrebno detaljno upoznavanje

i proučavanje poslovanja poduzeća. Revizor će određenim aktivnostima prepoznati značajne promjene te time ažurirati prethodno prikupljene informacije (Brozović i dr., 2020:263).

5.2.3. Preliminarni analitički postupci

U današnjem vremenu sa sve dinamičnijim i kompleksnijim poslovanjem poduzeća, analitički postupci postali su sastavni dio procesa revizije financijskih izvještaja te se primjenjuju (Brozović i dr., 2020:251):

1. „u *fazi planiranja* revizije kao podrška i pomoć pri definiranju vrste, opsega i vremenskog rasporeda revizijskih postupaka,
2. kao *dokazni testovi* u fazi pribavljanja revizijskih dokaza kojima se mogu obrazložiti određena stanja računa ili vrste poslovnih događaja,
3. prilikom sveobuhvatnog pregleda u *fazi kompletiranja* revizije.“

Prema MRevS-u 520 - *Analitički postupci* se definiraju kao nužna ispitivanja kod fluktuacija koje nisu u skladu s ostalim bitnim informacijama ili su u značajnom odstupanju od predviđenih iznosa (MRevS 520, točka 4.). U reviziji financijskih izvještaja analitički postupci najčešće obuhvaća sljedeće radnje (MRevS, točka A1-A2):

1. usporedbu financijskih informacija tekuće godine s informacijama iz prethodnih razdoblja,
2. usporedbu financijskih informacija tekuće godine s očekivanim rezultatima,
3. proučavanje povezanosti i međusobnih odnosa elemenata financijskih izvješća tekuće godine,
4. usporedbu financijskih informacija klijenta s pozicijama za ukupnu djelatnost,
5. proučavanje povezanosti financijskih informacija s nefinancijskim informacijama.

Kao najznačajniji dio analitičkih postupaka izdvaja se analiza financijskih izvještaja, što se najviše odnosi na horizontalnu i vertikalnu analizu te analizu pomoću pokazatelja. Također, značajno mjesto ima i tzv. „skeniranje“ koje podrazumijeva pretraživanje financijskih izvještaja. Njome revizor nastoji doći do spoznaja o značajnim razlikama, pritom se uočavaju nedosljedne i neočekivane međuovisnosti između pojedinih podataka što usmjerava revizorovu pozornost ka području koje treba dodatno pregledati i ispitati (Žager i dr., 2020:245).

Efikasna primjena analitičkih postupaka posebno je izražena u fazi planiranja revizije. Analitički postupci u fazi planiranja omogućuju utvrđivanje mogućih problema i rizika koji

moгу narušiti realnost i objektivnost financijskih izvještaja. Primjena analitičkih postupaka u fazi planiranja naziva se još i preliminarni analitički postupci. Kao temelj za provođenje preliminarnih analitičkih postupaka navodi se poznavanje poslovanja klijenta i djelatnosti kojoj pripada. Prema tome može se zaključiti kako su sve poduzete aktivnosti revizora od izrazitog značaja jer bez njih ne bi bilo moguće razviti potrebne analitičke postupke. „Revizor će u ovoj fazi s posebnom pažnjom stjecati uvid u pojedine elemente financijskih izvještaja, njihovu strukturu, njihovu međusobnu povezanost i uvjetovanost, njihov odnos u apsolutnim i relativnim iznosima s prethodnim razdobljima, planom, podacima grane kojoj pripada. Rezultat takva uvida je prepoznavanje nekih tendencija i zakonitosti, ali i odstupanja za koja treba tražiti odgovarajuća objašnjenja“ (Brozović i dr., 2020:265).

Moguća ograničenja analitičkih postupaka najčešće se javljaju u fazi prikupljanja revizijskih dokaza kada analitički postupci služe kao dokazni testovi. Javlja se pitanje, jesu li analitički postupci dovoljni da se otkriju neuobičajena odstupanja i značajno pogrešno iskazivanje informacija. Također, javljaju se moguća ograničenja kod subjekata čije poslovanje oscilira iz razdoblja u razdoblje što smanjuje pouzdanost analitičkih postupaka. Zbog navedenog analitički postupci se koriste kao specifičan revizijski dokaz kojim se utvrđuje određena odstupanja u iskazanim informacijama, ali se ne objašnjava uzrok tih odstupanja.

5.3. Procjena revizijskih rizika

Mališ i dr. (2012:218) objašnjavaju kako je poslovni rizik znatno širi pojam od rizika revizije. Naime, s poslovnim rizikom se suočavaju sva poduzeća na tržištu pa time i sve revizijske tvrtke, dok se revizijski rizik odnosi na revizora i mogućnost iznošenja neprimjerenog mišljenja o financijskim informacijama koje su pogrešno iskazane. Odnosno rizik revizije se svodi na vjerojatnost da revizor neće ustanoviti materijalno bitne pogreške koje objektivno postoje u financijskim izvještajima.

Revizija kao oblik kontrole i nadzora treba istovremeno zadovoljiti dva ključna kriterija, a to su kriteriji racionalnosti i sveobuhvatnosti. Metode vezane uz procjenu rizika omogućuju ostvarenje navedenih kriterija. Dobra procjena rizika u reviziji veže se uz detaljno upoznavanje s okruženjem i poslovanjem klijenta. Potom, revizor prikuplja svu potrebnu revizorsku dokumentaciju pomoću koje obavlja postupak revizije te formira mišljenje o objektivnosti i realnosti financijskih izvještaja. Bez obzira koliko revizijski dokazi bili kvalitetni, relevantni, opširni, revizor ne može biti savršeno siguran u pouzdanost financijskog izvještaja. Restrikcije koja se javljaju u reviziji, nastaju zbog (Crnković i dr., 2010:223):

1. „opsega posla, gdje se provjera obavlja na bazi uzorka pa se, u svezi s tim, javlja rizik kako postoji određena stavka, koja nije uzeta u promatranje, a sadrži određenu grešku, koja bi da otkrivena utjecala na potrebu modificiranja financijskih izvješća,
2. postojanja inherentnih ograničenja sustava internih kontrola (mogućnost zaobilaženja kontrola odgovorima zaposlenika, troškovi interne kontrole su primjerice veći od efekata njenog rada i slično),
3. uvjerljivosti većine revizijskih dokaza, ali ne i potpuno uvjerljivog karaktera,
4. ovisnost o revizorovom subjektivnom zaključivanju (procjena rizika, opseg dokaza).“

„Rizik revizije povećava se sa smanjenjem opsega i kvalitete ispitivanja. Povećanje rizika revizije rezultirat će povećanjem vjerojatnosti nastanka štete za klijenta, pokretanjem sudskih postupaka i najčešće naknadom štete, što u konačnici znači povećanje rizika poslovanja revizijske tvrtke“ (Brozović i dr., 2020:275).

Crnković i dr. (2010:224) navode da temeljem poslovanja, uključuje se postavljanje strategije i ciljeva, procjenjuje se količina rizika, stupanj važnosti i utjecaj uočenih rizika. Na uočenim rizicima vrši se kategorizacija kako bi se donijele pravovremene odluke za njihovu optimalizaciju i suzbijanje. Time se portfelj rizika vrednuje te se definiraju strategije kako bi se smanjile razine rizika. Općenito, revizijske rizike možemo razvrstati prema sljedećem:

- a) *Inherentni rizik (IR)* – rizik vjerojatnosti postojanja značajnih pogrešaka u financijskim izvještajima, prije upoznavanja te ocjene sustava interne kontrole promatranog klijenta,
- b) *Kontrolni rizik (KR)* - rizik materijalnih netočnosti koje se relevantnim kontrolama ne bi mogle pravodobno spriječiti ili otkriti i ispraviti,
- c) *Rizik neotkrivanja (DR)* – rizik od neotkrivanja pogrešaka od velikog značaja u procesu revizije. Rizik neotkrivanja nemoguće je spustiti na nulu zbog raznih čimbenika poput pogrešnog planiranja, tumačenja itd. (MRevS 200, točka 31).

Navedena tri rizika međusobno su povezana i uvjetovana te čine sastavni dio *rizika revizije*. Pri tome, istaknuta povezanost može se objasniti pomoću kvantitativnog i kvalitativnog modela. Kvantitativni pristup za izračunavanje revizijskog rizika prikazuje je pomoću sljedeće formule (Crnković i dr., 2010:225):

$$RR = IR \times KR \times DR$$

gdje su:

RR- ukupni revizijski rizik,

IR- inherentni rizik

KR- kontrolni rizik,

DR- detekcijski rizik.

Navedenom jednadžbom može se izračunati rizik revizije kao ukupna veličina njegovih komponenata. Primjerice, ukupni rizik revizije može iznositi 7%, što znači da će revizorovo mišljenje biti izraženo s 93% sigurnosti da ne sadrži značajne materijalne pogreške. Kao što je navedeno, primarni cilj revizora u postupku procjene rizika je svesti rizik na prihvatljivu razinu. „Iz razloga što revizor ne može utjecati na inherentni i kontrolni rizik, jer su oni konstantni u određenoj reviziji, svođenje rizika na prihvatljivu razinu obavlja se provođenjem postupaka, kojim se utječe na smanjenje detekcijskog rizika“ (Crnković i dr., 2010:225). Iz navedenog proizlazi:

$$DR = \frac{RR}{IR \times KR}$$

Dakle, detekcijski rizik predstavlja omjer između revizijskog rizika i umnoška inherentnog i kontrolnog rizika. Detekcijski rizik zahtjeva procjenu alfa i beta rizika, gdje alfa rizika predstavlja rizik nepravilnog odbacivanja, a beta rizik nepravilnog prihvaćanja što se matematički prikazuje kao:

$$DR = AR \times TD$$

gdje su:

AR - rizik nepravilnog odbacivanja,

TD - rizik nepravilnog prihvaćanja.

Alfa rizik predstavlja revizorovo prihvaćanje iskaznog stanja kao pogrešno, iako je ono točno. Kao posljedica alfa rizika prikazuje se smanjenje efikasnosti zbog potrebe za daljnjim radom koji ne bi bio potreban kod izbora uzorka koji je reprezentativan. Ipak, alfa rizik nije toliko opasan kao beta rizik. Beta rizik označava da je revizor prihvatio iskazano stanje kao ispravno, kada ono to nije. Beta rizik je time najznačajnija komponenta rizika revizije na

temelju uzoraka i stoga bitno utječe na efikasnost revizije u otkrivanju značajnih pogrešaka (Mališ i dr., 2012:224).

Ukoliko su kontroling i razina inherentnog rizika ocijenjeni na najvišoj mogućoj razini, revizor može očekivati vrlo nizak stupanj rizika neotkrivanja pogreški što se smatra povoljnim sa gledišta revizije poslovanja. No, ako je razina revizijskih rizika niska tada se rizik neotkrivanja potencijalnih pogrešaka povećava. Prema navedenoj situaciji od revizora se očekuje poduzimanje akcija kako bi se smanjio rizik na optimalnu razinu. Stoga, kako se rizik neotkrivanja smanjuje tako se ostali navedeni rizici povećavaju što predstavlja obrnuto proporcionalnu vezu između inherentnog, kontrolnog i rizika neotkrivanja (Crnković i dr., 2010:224).

Profesionalni skepticizam ključan je za čitav posao revizije. Prilikom planiranja i izvođenja revizije s iskazivanjem uvjerenja, revizori djeluju s profesionalnim skepticizmom, shvaćajući da, u određenim okolnostima, informacije o predmetu revizije mogu biti materijalno netočne. Revizija iz perspektive profesionalnog skepticizma odnosi se na tendenciju da se preispituje i kritički procjenjuje valjanost dobivenih dokaza, te da se bude oprezan za dokaze koji proturječe ili dovode u pitanje pouzdanost dokaza ili izjava odgovorne strane. Ovaj se pristup kao takav koristi u cijelom revizijski proces kao neophodan kako bi se smanjio rizik od ignoriranja sumnjivih okolnosti, pretjeranog generaliziranja pri donošenju zaključaka iz opažanja i oslanjanja na pogrešne pretpostavke pri određivanju prirode, vremena i opsega postupaka prikupljanja dokaza i ocjenjivanja njihovih rezultata.

5.4. Utvrđivanje preliminarne strategije revizije

Strategija revizije se donosi u fazi planiranja revizije i to za svaku komponentu financijskih izvještaja. Njome se pokušava odgovoriti na pitanje kako ostvariti postavljene ciljeve revizije. Uobičajeno se koristi više strategija u procesu revizije financijskih izvještaja, što potvrđuje njezinu složenost. Revizor može izabrati između strategije dokaznih postupaka te strategije niže procjene kontrolnog rizika (strategija oslanjanja).

Slika 7. Preliminarne strategije revizije (Brozović i dr., 2020:286)

Strategija dokaznih postupaka se donosi kada se procjeni da interne kontrole nisu djelotvorne ili ne postoje pa se time preliminarno procjenjuje kontrolni rizik na višoj razini. Takva procjena preliminarnog kontrolnog rizika označava da se revizor ne oslanja na sustav internih kontrola te time planira višu razinu dokaznih postupaka. Također, revizor se odlučuje za navedenu strategiju ako uvidi da su manji troškovi izvođenja detaljnijih dokaznih postupaka od upoznavanja sustava interne kontrole. Revizor izabire *strategija niže procjene kontrolnog rizika* „onda kada temeljem informacija iz prošlih revizija ili ranijih faza planiranja revizije kod klijenta može prethodno procijeniti kontrolni rizik na razinu ispod najviše“ (Brozović i dr., 2020:287). To označava da se revizor oslanja na sustav internih kontrola, što označava podrobno upoznavanje sustava i veći broj testova kontrole.

5.5. Upoznavanje i ocjenjivanje sustava internih kontrola klijenta

Interna kontrola se određuje kao postupak koji su definirali, oblikovali i stavili na snagu menadžment, odnosno upravljački dio osoblja kako bi se utvrdili točno definirani ciljevi, jasni svima u vezi s ostvarenjem pouzdanih financijskih izvještaja, djelotvornim i uspješnim poslovanjem i zadovoljavanjem primjenjivih regulativa i zakona. Revizori moraju biti upoznati sa internim kontrolama u svim revizijskim angažmanima, bez obzira na veličinu subjekta (IFAC, 2013:129). Interna kontrola se provodi s ciljem zaštite imovine poduzeća, provođenja poslovnih politika usvojenih od strane menadžmenta, otkrivanja mogućih pogrešaka i prijevара, osiguranja valjanosti, točnosti i sveobuhvatnosti računovodstvenih evidencija te omogućavanja pravodobne pripreme vjerodostojnih financijskih informacija.

Razumijevanje sustava internih kontrola uređuje MRevS 315- *Identificiranje i procjenjivanje rizika značajnih pogrešnih prikazivanja*, te se putem njega navode bitne komponente učinkovitog sustava interne kontrole koje ubrajaju (MRevS 315, točka A51):

1. okruženje kontrole,
2. postupci poslovnog subjekta za procjenu rizika,
3. informacijski sustav i komunikaciju,
4. kontrolne aktivnosti te
5. monitoring kontrola.

Okruženje kontrole bavi se postupcima, stavovima i svjesnošću onih koji su zaduženi za upravljanje i menadžment o važnosti primjene internih kontrola u promatranom subjektu. Okruženje kontrole je izrazito bitno zato što iz njega proizlaze sve ostale komponente interne kontrole. Postupci procjene rizika pružaju subjektu potrebne informacije kako bi utvrdio kojim rizikom pogrešnog prikazivanja bi se trebao baviti, kao i mjere koje bi trebao poduzeti. Upravo kako bi kvalitetno upravljao subjektom, postigao zacrtane ciljeve i prepoznao, procijenio i reagirao na čimbenike rizika, menadžment zahtjeva kvalitetni informacijski sustav. Informacijski sustav sastoji se od infrastrukture, podataka, softvera, ljudi i postupaka (IFAC, 2013:64). Informacije moraju biti osigurane, prepoznate i dostavljene u roku i obliku koji omogućava djelatnicima uspješno obavljanje dužnosti. Slijedom toga, komunikacija mora biti efikasna preko cijele organizacije. Kontrolne aktivnosti pak predstavljaju postupke i politike uz pomoć kojih se provode ciljevi poduzeća, poput pregleda uspješnosti, obrađivanja informacija, fizičke kontrole te podjele dužnosti. Aktivnosti monitoringa su bitne za procjenjivanje učinkovitosti provođenja internih kontrola. Kod manjih subjekata kontrolni monitoring je neslužben te se provodi kroz uobičajene svakodnevne aktivnosti (MRevS 315, točka 22).

„Pouzdanost djelovanje internih kontrola omogućava revizoru da pri neposrednoj provjeri realnosti i objektivnosti stanja pojedinih pozicija financijskih izvještaja smanji opseg dokaznih testova razmjerno stupnju učinkovitosti sustava internih kontrola“ (Mališ i dr., 2012:235). Kako bi revizor ocijenio sustav internih kontrola, mora ga prethodno upoznati i razumjeti. To u operativnom smislu znači stjecanje znanja na temelju prikupljenih informacija o svim komponentama internog sustava i to za svaku bitnu izjavu menadžmenta o financijskim izvještajima. Revizor odlučuje u kojoj mjeri će upoznavati sustav interne kontrole i to prema sljedećim čimbenicima (Mališ i dr., 2012:236):

1. „znanje iz prethodnih revizija,
2. procjena inherentnog rizika i značajnosti,
3. poznavanje djelatnosti kojima se klijent bavi,
4. složenost i sofisticiranost poslovanja poduzeća i njegova računovodstvenog sustava.“

U odgovarajuće postupke kod upoznavanja i razumijevanja sustava internih kontroli ubrajaju se ispitivanja menadžmenta i osoblja klijenta, proučavanje politika i uputa klijenta, provjera dokumenata, evidencija i izvještaji, uvidi u poslovne aktivnosti promatranog klijenta, pregledavanje prethodnih saznanja i informacija (Mališ i dr., 2012:237).

Nakon provedbe postupaka upoznavanja i razumijevanja internih kontrola te dokumentiranja informacija o komponentama tog sustava, revizor obavlja konačnu procjenu kontrolnog rizika. Kontrole bez rizika koje je potrebno ublažiti očito su suvišne. Drugim riječima, mora postojati određeni rizik prije nego se uspostave upravljačke kontrole za njegovo ublažavanje. Međutim, neki revizori zanemaruju ovu činjenicu. Počinju ocjenjivati interne kontrole dokumentirajući postojeće sustave i kontrole, umjesto da prvo odvoje vrijeme za utvrđivanje koje rizike stvarno treba ublažiti. Ovaj pristup može potrošiti puno nepotrebnog rada na dokumentiranju procesa i kontrola koje se kasnije mogu pokazati potpuno irelevantnima za ciljeve revizije (IFAC, 2013:130).

MRevS 265 - *Priopćavanje nedostataka u internim kontrolama onima koji su zaduženi za upravljanje i menadžment* „od revizora zahtijeva da stekne razumijevanje internih kontrola relevantno za reviziju kada raspoznaje i procjenjuje rizike značajnog pogrešnog prikazivanja“ (MRevS 265, točka 2). Navedeni MRevS određuje koje utvrđene nedostatke revizor priopćava onima koji su zaduženi za menadžment i upravljanje. Nedostatak u internoj kontroli postoji kada manjkaju kontrole za pravovremeno otkrivanje, sprječavanje i ispravljanje nepravilnosti u financijskim izvješćima. Priopćenje o važnim nedostacima u internoj kontroli, revizor izdaje u pisanom obliku te uključuje nedostatke poput: nepostojanja procene rizika unutar subjekta gdje se to inače očekuje, menadžmentov propust da identificira rizik značajnog pogrešnog prikazivanja, pogrešna prikazivanja koja nisu spriječena internom kontrolom, prepravljanje prije izdanih financijskih izvještaja radi iskazivanja ispravaka značajnog pogrešnog prikazivanja zbog pogreške ili prijevare, dokazi o lošem vodstvu menadžmenta itd. (MRevS 265, točka 7).

5.6. Revizijska dokumentacija i dokazni postupci

Navedeno poglavlje temelji se na *načelu dokumentiranosti*, koje je ujedeno i jedno od najstarijih revizijskih načela. Prema navedenom načelu, revizor nastoji prikupiti dovoljnu količinu odgovarajućih dokaza, putem odgovarajućih postupaka procesa revizije, s ciljem donošenja ispravnih zaključaka koji će mu biti od pomoći pri donošenju konačnog revizijskog mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja. Stoga, za navedeno poglavlje od velikog je značaja je i MRevS 500 - *Revizijski dokazi* koji navodi kako se dokazni postupci provode s ciljem prikupljanja revizijskih dokaza kako bi se otkrile materijalno značajne pogreške u sastavljanju financijskih izvještaja. Navode se dvije vrste dokaznih postupaka: analitički postupci i testovi detalja stanja i transakcija. Revizijski dokazi uključuju informacije sadržane u računovodstvenim evidencijama na kojima se temelje financijski izvještaji, kao i informacije iz drugih izvora. (Crnković i dr., 2010:240).

Brozović i dr. (2020:324) navode kako se revizijski dokazi prikupljaju, oblikuju i komplimentiraju u svim fazama procesa revizije financijskih izvještaja, te kao takvi služe kao podloga za donošenje mišljenja o financijskim izvještajima. Kako bi se skratilo vrijeme, odnosno olakšao samo proces revizije, tvrtke pokušavaju standardizirati proces prikupljanja dokaznih informacija publicirajući interne upute o pripremi radne dokumentacije. No, u većini slučajeva opseg, vrsta i sadržaj dokaza ovisi o složenosti poslovanja klijenta, vrsti preuzete obveze, stanju klijentove evidencije, sustavu internih kontroli, obliku revizorova izvješća te uvjetima u kojima se nadzire rad pomoćnika.

5.6.1. Vrste revizijskih dokaza i postupci njihova prikupljanja

Prilikom provođenja revizijskih postupaka, ovlašteni javni revizori trebaju pribaviti dostatne i odgovarajuće revizijske dokaze za donošenje zaključaka kao osnove za svoje mišljenje. Revizijski postupci u određenim okolnostima trebaju biti prikladni za dobivanje dostatnih i primjenjivih revizijskih dokaza. Postoji međusobna povezanost između dostatnosti i primjenjivosti revizijskih dokaza. Dostatnost se odnosi na količinu revizijskih dokaza, dok primjenjivost prikazuje mogućnost dokaza da utječe na revizorsko mišljenje. Informacija se smatra revizijskim dokazom kada je pouzdana, odnosno kada pruža pomoć revizoru da se uvjeri kako su računovodstvene informacije sadržane u financijskom izvještaju objektivne i istinite. Neka od osnovnih pravila kod vrednovanja pouzdanosti informacija su (Crnković i dr., 2010:240):

1. „revizijski dokaz iz vanjskih izvora je pouzdaniji od dokaza iz unutarnjih izvora,

2. dokazi, koje revizor kreira vlastitim istraživanjem je pouzdaniji od dokaza, koji su pribavljeni iz drugih izvora,
3. dokumentirani revizijski dokaz je pouzdaniji od usmenog izlaganja,
4. unutarnji revizijski dokazi su pouzdaniji, ako su učinkoviti računovodstveni sustavi i sustavi internih kontrola.“

Smatra se kako će revizor steći bolje mišljenje kada se revizijski dokazi pribavljeni iz većeg broja različitih izvora, odnosno iz izvora neovisnog o subjektu. Informacije prikupljene od izvora neovisnog o subjektu koje se mogu tretirati kao revizijski dokaz odnose se na izvještaji analitičara, usporedive podatke konkurenata te konfirmacije od trećih stranaka.

Mališ i dr. (2012:155) navode sljedeće metode i vrste dokaznih materijala koje se redovito koriste u procesu revizije financijskih izvještaja:

1. pregledavanje (inspekcija),
2. ponovno izvođenje i izračunavanje,
3. eksterne konfirmacija (potvrđivanje),
4. analitički postupci,
5. upiti djelatnicima ili upravi i
6. promatranje.

Dokazi akumulirani fizičkim ispunjavanjem temelje se na fizičkoj postojanosti i brojanju elemenata financijskog izvješća. Dokaz dobiven ponovnim izvođenjem iliti rekonstruirani dokaz je ponavljanje određene situacije ili događaja. Dokumentacija je pouzdan dokaz jer se računovodstvena evidencija subjekta kontrolira. Potvrda ili konfirmacija se opisuje kao posebna vrsta upita osmišljena za dobivanje informacija ili prikaza postojećeg stanja direktno od treće strane. Dokazi izvučeni analitičkim postupcima su procjena financijskih informacija ispitivanjem mogućih odnosa između financijskih i nefinancijskih podataka. Analitički postupci integriraju ispitivanje uočenih promjena i odnosa koji nisu u skladu s drugim relevantnim informacijama ili značajno odstupaju od predviđenih iznosa. Dokazi dobiveni upitima zaposlenika ili uprave, provode se vertikalnim i horizontalnim usmenim ili pismenim pregledima relevantnih zaposlenika, radi razumijevanja rada sustava interne kontrole. Dokazi promatranja dobivaju se opservacijom procesa ili postupaka koje izvode drugi.

Crnković i dr. (2010:242) navode kako revizor korištenjem kombinacije postupaka poput pregledavanja, promatranja, konformiranja i propitkivanja, izračunavanja te analitičkih postupaka prikuplja revizijske dokaze. Na provođenje revizijskih postupaka može utjecati to da su neke informacije i podaci dostupni u samo određenom vremenskom razdoblju ili da su dostupni u elektroničkom obliku. Određene informacije u elektroničkom obliku mogu biti nepovratne nakon određenog vremenskog razdoblja, ako ne postoji sigurnosna kopija ili ako dođe do promjene datoteke. Revizor može zahtijevati čuvanje pojedinih informacija, ako to smatra nužnim za pravilno obavljanje postupka revizije.

5.6.2. Povezanost revizijskih postupaka, revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva

Revizijski dokaz je svaka informacija koja se može koristiti u obavljanju revizije. Revizijski postupci su koraci ili metode koje revizor poduzima da prikupi i analizira revizijske dokaze kako bi ispunio svoje revizijske ciljeve. Ciljevi revizije čine okvir za prikupljanje revizijskih dokaza kao osnove za izražavanje revizijskog mišljenja. Odnos između ova tri koncepta određuje koliko će revizija biti učinkovita (Crnković i dr., 2010:244). Putem **Tablice 1** prikazani su bitni odnosi između vrsta revizijskih dokaza i revizijskih ciljeva.

Tablica 1. Odnos vrsta dokaza i revizijskih ciljeva

VRSTA DOKAZA	REVIZIJSKI CILJEVI							
	Valjanost	Popunost	Cutoff	Vlasništvo	Mehanička točnost	Procjena	Klasifikacija	Objavljiva nije
<i>Dokazi dobiveni fizičkom provjerom</i>	X	X	X			X		
<i>Dokazi dobiveni ponovnom izvedbom</i>		X			X	X	X	
<i>Dokumentacija</i>	X	X	X	X		X	X	X
<i>Konfirmacija</i>	X	X	X	X		X		X
<i>Dokazi dobiveni analitičkim postupcima</i>	X	X	X		X	X	X	X
<i>Dokazi dobiveni na temelju upita upućenih osoblju i upravi komitenta</i>	X	X	X	X		X	X	X
<i>Dokazi dobiveni promatranjem</i>						X		

Izvor: izrada autora prema Crnković i dr., 2010:244.

Dakle, fizičkom provjerom se prikupljaju dokazi o potpunosti i valjanosti, no isto tako se mogu prikupiti dokazi o ciljevima poput procjena i cutoffa. Također, analitičkim se postupcima prikupljaju dokazi o svim revizijskim ciljevima, osim vlasništva. Prema tablici može se zaključiti kako dokazi dobiveni promatranjem te dokazi dobiveni kroz postavljanje upita predstavljaju najnižu razinu pouzdanosti, dok dokazi prikupljeni fizičkom provjerom predstavljaju najvišu razinu pouzdanosti. Svi ostali revizijski dokazi predstavljaju neutralnu, odnosno srednju razinu pouzdanosti.

5.6.3. Pojam i oblici radne dokumentacije

Radna dokumentacija se odnosi na zapise o obavljanju revizijskih postupaka dobivenim relevantnim revizijskim dokazima i zaključcima, koji služe kao podloga za izražavanje mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja (Tušek, 2009:125). Naime, pomoću radne dokumentacije dokazuje se kako je revizor izvršio proces revizije sukladno zakonskim propisima i okvirima. Revizor je dužan sastaviti radnu dokumentaciju radi osiguranja primjerenih i dostatnih zapisa kao osnove za izdavanje revizorskog izvješća (Crnković i dr., 2010:245). Kao sinonimi za revizijske dokumente navode se radni papiri ili spisi.

Zakon o reviziji (NN 127/17, čl. 46.) navodi kako prikupljena radna dokumentacija može biti u elektroničkom i/ili papirnatom obliku, te se zadržava najmanje 11 godina od strane revizijskog društva. Oblik i sadržaj radne dokumentacije propisani je Međunarodnim revizijskim standardima.

MRevS 230 – *Revizijska dokumentacija* navodi kako će kod dokumentiranja vrste, vremenskog rasporeda i obujma revizijskih postupaka, revizor zabilježiti datum kada je obavljen revizijski posao i tko ga je obavio, jedinstvene karakteristike određenih stavki te tko je pregledao izvršeni revizijski posao. Također, revizor će dokumentirati i određene rasprave s menadžmentom o značajnim pitanjima te kada i gdje su provedene te rasprave. U izvanrednim okolnostima moguće je do dolaska odstupanja od relevantnog zahtjeva MRevS-a. U tom slučaju revizor će dokumentirati kako obavljanje alternativnih revizijskih postupaka postiže cilj određenog zahtjeva te navesti razlog odstupanja (MRevS 230, točka 8-11).

Ukoliko dolazi do obavljanja novih ili dodatnih revizijskih postupaka ili pak revizor stvara nove zaključke poslije datuma revizorova izvješća, revizor dokumentira novonastale okolnosti, dodatne ili nove revizijske postupke, revizijske dokaze i stvorene zaključke te kada je i tko obavio navedene promjene revizijske dokumentacije (MRevS 230, točka 13).

Kada se govori o obliku, radna dokumentacija se može svrstati u sljedeće skupine (Mališ i dr., 2010:262):

1. *administrativna dokumentacija* koja se odnosi na posebnu skupinu dokumenata poput pismo o preuzimanju obveze revizije, bilješke o klijentovu sustavu internih kontrola, vremenski plan, radne programe i planove, kontrolu konfirmacija i slično.
2. *Radna bruto bilanca* pomoću koje revizor obavlja temeljne provjere, poput usklađenosti stanja iz bruto bilance sa stanjem pojedinih računa glavne knjige, usklađenost bruto bilance s financijskim izvještajima, usporedbe sadašnjeg stanja sa stanjem iz prošlog razdoblja radi pronalaženja mogućeg odstupanja i slično.
3. *Osnovne tablice* koje se sastavljaju tako da se računi prikazani jednom pozicijom u bruto bilanci detaljnije analitički analiziraju.
4. *Ispravci knjiženja i reklasifikacija knjiženja* koji se odnose na razne pogreške na koje revizor nailazi tokom obavljanja procesa revizije.
5. *Pomoćne tablice* koje se odnose na sve radne zapise koji se pojavljuju u obliku tablice tokom procesa revizije, koje pomažu revizoru u provođenju testiranja i donošenju zaključka.
6. *Analize konta glavne knjige* kojoj je cilj prikazati sve promjene u imovini, obvezama, kapitalu, prihodima i rashodima nastale tijekom godine za koju se obavlja proces revizije.
7. *Potvrdni dokumenti* koji se odnosi na potvrđivanje salda putem izvoda otvorenih stavaka od strane treće osobe.
8. *Obračuni* koji označavaju metodu prikupljanja revizijskih dokaza putem izračunavanja.
9. *Ostala dokumentacija* poput kopije zapisnika sa sastanka upravnog odbora, skupštine dioničara, sporazumi o partnerstvu, kopije važnih ugovora...

Organizacija radne dokumentacije provodi se osnivanjem registra kojima se osigurava njihovo adekvatno čuvanje, odlaganje i pronalaženje. Za svakog klijenta uspostavlja se stalni i tekući registar. Stalni registar sadržava posebno bitne informacije koje premda se odnose na prošla događanja, imaju izrazitu važnost i za buduća poslovanja klijenta, dok tekući registri uključuju sve radne zapise prikupljene za godinu u kojoj se proces revizije obavlja. Sadržaj stalnih i tekućih registara se treba promatrati u cjelini kako bi se dobili sveobuhvatni dokazi koji stvaraju podobnu podlogu za sastavljanje revizijskog izvješća (Brozović i dr., 2020:339).

Prilikom oblikovanja sadržaja radne dokumentacije, ono se može razlikovati od poduzeća do poduzeća, međutim, moraju se zadovoljiti određene osnovne karakteristike poput naslova,

indeksiranja i upućivanja te oznaka. Prema tome, svaka radna dokumentacija posjeduje naslov, odnosno naziv. U zaglavlju se navodi ime promatranog poduzeća, datum te oblik radne dokumentacije. Uz pomoć indeksiranja i upućivanja se dolazi do revizijskih dokaza na jednostavniji način. Naime, radna dokumentacija se može indeksirati pomoću brojeva i/ili slova kako bi se olakšalo pronalaženje u registru. Označavanje radne dokumentacije se vrši nakon završetka obavljanja posla. Oznake se dodjeljuju svakom dokumentu pojedinačno i to korištenjem standardnih oznaka (npr. oznaka V predstavlja ispitani račun).

Radna dokumentacija je u vlasništvu revizora, no revizor ne smije ni na bilo koji način zlouporabiti informacije o poslovanju klijenta. „Tijekom revizije stečena znanja i informacije o poslovanju poduzeća klasificirane kao povjerljive (poslovna tajna) ne smiju se prenositi ili neovlašteno odavati trećim osobama u cilju stjecanja određenih koristi ili povlaštenih pozicija na što obvezuje Kodeks profesionalne etike revizora. Manipulacija oko povlaštenih informacija smanjuje se propisivanjem izjave o povjerljivosti informacija“ (Crnković i dr., 2010:248). Dakle, bitne informacije sadržane u radnoj dokumentaciji ne smiju se objavljivati izvan, ali često niti unutar klijentove organizacije.

6. Rasprava

Posljednji, ali ujedno i najvažniji dio revizije financijskih izvještaja predstavlja formiranje revizijskog izvještaja, odnosno mišljenja. Kao što je već prethodno navedeno, svrha revizije financijskih izvještaja je omogućiti ovlaštenom revizoru iznošenje mišljenja o tome jesu li financijski izvještaji usklađeni u svim bitnim odrednicama s primjenjivanim okvirima kod financijskog izvještavanja (MRevS 200, točka 3). Prije pripreme izvješća, te po završetku procesa revizije, revizor razmatra dodatna pitanja koja mogu utjecati na financijske izvještaje i koja su od značaja za korisnike financijskih izvještaja, kao što su (Crnković i dr., 2010:248):

1. razmatranja potencijalnih financijskih i ugovornih obveza,
2. razmatranja događaja nakon datuma bilance te
3. postupci završne procjene dokaza.

Potencijalne financijske obveze odnose se na postojeće okolnosti, stanja ili položaj, koje sadrže neizvjesnosti u pogledu mogućeg gubitka, koji će se razriješiti kada se neki događaj ostvari ili otpadne. Dakle, u potencijalne financijske obveze možemo svrstati: stvarne ili moguće tužbe, prijeteće ili postojeće sudske sporove, garancije za proizvode, porezne sporove, jamstva za obveze trećih osoba itd. Kao osnovna karakteristika ugovornih obveza navodi se buduće izvršenje ugovornih obveza, što se direktno veže uz neizvjesnost, odnosno vjerojatnost kako će buduća ugovorna obveza završiti s gubitkom što može imati utjecaj na revizorovo mišljenje.

Kod razmatranja događaja nakon datuma bilance razlikuju se događaji koji pružaju dokaz o uvjetima koji su postojali na datum financijskih izvještaja te događaja nastalih nakon datuma financijskog izvješća. Prva vrsta naknadnih događaja zahtijeva ispravljanje zbog postojanosti događaja na datum bilance te time utječu na procjenu elemenata financijskih izvještaja. Druga vrsta naknadnih događaja zahtijeva odgovarajuće objavljivanje u bilješkama uz financijske izvještaje zbog pružanja dokaza o značajnim činjenicama nastalih nakon datuma bilance. Menadžment mora obavijestiti revizora o značajnim događajima prije objavljivanja financijskog izvještaja, kako bi revizor mogao razmotriti potrebu ispravljanja financijskog izvještaja.

U postupke završne procjene dokaza ubrajaju se: završni analitički postupci, vremenska neograničena poslovanja, pribavljanje izjave managementa, ispitivanje radne dokumentacije te vrednovanje rezultata revizije. Završni analitički postupci odnose se na konačnu provjeru provedenih postupaka u revizijskom procesu. Oni mogu ukazati na slabo ispitana i kritična

područja s ciljem smanjenja rizika netočnog revizijskog mišljenja. Kod vremenski neograničenog poslovanja subjekt nastavlja s poslovanjem u budućnosti, bez očekivanja ili namjere prekida poslovanja ili likvidacije. Time se imovina i obveze iskazuju uz pretpostavku da će subjekt iskoristiti svoju imovinu i podmiriti dospjele obveze u normalnom tijeku poslovanja. Toko proces revizije, revizor sakuplja pribavlja izvještaje managementa putem kojih osigurava odgovornost za prikazivanje financijskih izvještaja na fer način u skladu s okvirima financijskog izvještavanja. Kroz vrjednovanje rezultata revizije pregledavaju se dobiveni rezultati provedenih testova u smislu otkrivanja zaostalih pogrešaka u financijskom izvješću. Završni postupci procjene dokaza odnose se na konačni uvid radne dokumentacije koja služi kao podloga za donošenje revizorova mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

6.1. Završno kompletiranje revizije i sastavljanje izvješća

Završno kompletiranje revizije i sastavljanje revizorskog izvješća uređuje se MRevS-om 700 - *Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima*. Navedeni standard koristi se kod uređenja sadržaja i izgleda revizorova izvješća te revizorove odgovornosti kod formiranja mišljenja o financijskom izvještaju. Izvještaj neovisnog revizora se sastavlja na hrvatskom jeziku u pisanom obliku, a prilog su financijska izvješća, koji su bili predmet revidiranja. Revizijsko izvješće označava komunikaciju između revizora i korisnika financijskih izvješća te time treba biti nedvosmislen i jasan. Poštivanje pravila sastavljanja revizorova izvještaja nužno je kako se korisnici izvještaja ne bi doveli u zabludu te kako bi se sačuvalo ugled ovlaštenog revizora. Prema tome, MRevS-u 700 - *Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima* navodi kako su sastavni elementi izvješća neovisnog revizora o objektivnosti i realnosti financijskog izvještaja (MRevS 700, točka 43):

1. *naslov* - mora jasno prikazivati da se radi o izvješću neovisnog revizora,
2. *naslovnik* - predočava kome je upućeno izvješće neovisnog revizora (uglavnom se ono odnosi na upravni odbor ili dioničare revidiranog poduzeća),
3. *uvodni odjeljak* - detaljno prikazuje koji su to financijski izvještaji bili revidirani, sažetak računovodstvenih politika i ostalih objašnjavajućih bilježaka te na koje razdoblje i vremenski trenutak se odnose,
4. *odgovornost uprave za financijske izvještaje*- ističe kako za valjanost financijskih izvještaja odgovara menadžment,

5. *odgovornost revizora* - odgovornost revizora seže samo do izvješća neovisnog revizora, no moraju biti istaknuti revizorski standardi koji su bili primjenjivani prilikom izrade izvješća kao i pomno definiran opis revizorskog posla,
6. *revizorovo mišljenje* - između ostalog mora sadržavati i kriterije prema kojima se prosuđuje da li su financijski izvještaji uistinu objektivni i realni. Ti kriteriji mogu biti: zakonski propisi, nacionalni računovodstveni standardi, Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, uobičajena praksa i slično,
7. *ostale odgovornosti izvještavanja*,
8. *datum izvješća neovisnog revizora* - ne može biti raniji od datuma potpisivanja i odobrenja financijskih izvještaja od strane menadžmenta. Datum predstavlja bitan dio izvješća kako bi korisnik uvidio do kojeg je datuma revizor uzimao u obzir određene događaje koji bi mogli imati utjecaj na financijsko izvještavanje,
9. *revizorovu adresu* - slijedi nakon datuma,
10. *potpis* - odnosi se na potpis ovlaštenog revizora u svoje osobno ime ili u ime revizorskog društva, a može i oboje ako je potrebno. Općenito se izvješće potpisuje u ime revizorskog društva zato što kod obavljanja revizije odgovornost snosi revizorsko društvo.

Najznačajniji dio izvještaja predstavlja mišljenje revizora o tome jesu li financijski izvještaji, u svim značajnim odrednicama, sastavljeni u skladu s okvirima financijskog izvještavanja. Revizori mogu izraziti pozitivno mišljenje i modifikaciju mišljenja. Pozitivno mišljenje se iskazuje kada revizor zaključi da su financijski izvještaji sastavljeni, u svim značajnim odrednicama, u skladu s okvirima financijskog izvještavanja (MRevS 700, točka 7).

6.2. Modificirana revizorska izvješća

Uz izražavanje pozitivnog mišljenja moguće je izraziti i modificiran oblik mišljenja neovisnog revizora. Modificirana revizorska izvješća uređuje se MRevS-om 705 – *Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora*. Cilj navedeno standarda je utemeljiti standarde i pružiti upute o okolnostima u kojima bi izvješće neovisnog revizora trebalo biti modificirano, kao i o sadržaju i obliku modifikacije revizorova izvješća u navedenim okolnostima (MRevS 701, točka 1).

Prije no što zaključi da je potrebno modificirati mišljenje, revizor mora pokušati pribaviti primjerene i dostatne revizijske dokaze te raspraviti pitanja s menadžmentom i osobama zaduženim za upravljanje poduzeća kako bi se ustanovilo može li se pitanje riješiti. Ako ne postoji mogućnost rješavanja pitanja, revizor mora priopćiti svoju namjeru modificiranja mišljenja (IFAC, 2013:311).

Modificirana revizijska mišljenja mogu se podijeliti na mišljenje s rezervom, negativno mišljenje te suzdržanost od mišljenja (MRevS 705, točka 5).

Tablica 2 . Vrste modifikacija revizorskog izvještaja

Vrsta	Kada je primjenjivo
Mišljenje s rezervom	Primjenjuje se kada revizor zaključi da postoje pojedinačno ili u zbroju pogrešna prikazivanja, koja imaju značajan učinak (ali ne i prožimajući) na financijske izvještaje ili ako je revizor u nemogućnosti pribaviti primjerene i dostatne revizijske dokaze na temelju kojih bi mogao formirati mišljenje. Moguća ne otkrivanja pogrešnih prikazivanja na financijske izvještaje bili bi značajni, no ne i prožimajući (MRevS 705, točka 6).
Izraženo riječima:	„Osim za učinke (ili moguće učinke) pitanja opisanog u odjeljku Osnova za mišljenje s rezervom ...“
Negativno mišljenje	Kada je učinak pogrešnih prikazivanja i značajan i prožimajući. To je primjenjivo kada su pribavljeni dostatni i primjereni revizijski dokazi, ali je revizor zaključio da pogrešna prikazivanja, pojedinačno ili u zbroju, imaju značajan i prožimajući učinak na financijske izvještaje (MRevS 705, točka 8).
Izraženo riječima:	„Naše je mišljenje da, zbog značajnosti pitanja opisanog u odjeljku Osnova za negativno mišljenje ... financijski izvještaji ne prikazuju fer“
Suzdržanost od mišljenja	Kada bi mogući učinak neotkrivenih pogrešnih prikazivanja, ako ih ima, mogao biti i značajan i prožimajući. To je primjenjivo kada je revizor u nemogućnosti da pribavi dostatne i primjerene revizijske dokaze na kojima bi temeljio svoje mišljenje, te je zaključio da bi mogući učinak neotkrivenih pogrešnih prikazivanja, ako ih ima, mogao biti značaj i prožimajući. To je također primjenjivo u iznimno rijetkim okolnostima kada nije moguće formirati mišljenje zbog moguće interakcije između više neizvjesnosti te njihovog mogućeg kumulativnog učinka na financijske izvještaje. To je primjenjivo čak i onda kada je revizor pribavio dostatne i primjerene revizijske dokaze povezane sa svakom pojedinom neizvjesnošću (MRevS 705, točka 9).
Izraženo riječima:	„Zbog značajnosti pitanja opisanog u odjeljku Osnova za suzdržanost od mišljenja, bili smo u nemogućnosti da pribavimo dostatne i primjerene revizijske dokaze koji bi bili temelj revizijskog mišljenja. Prema tome, ne izražavamo mišljenje vezano uz financijske izvještaje.“

Izvor: izrada autora prema Balen, 2013:302.

Također, postoji opcija potpunog povlačenja iz revizije i ne izražavanja mišljenja (kada je to dopušteno).

Kod formiranja mišljenja revizora značajnu ulogu ima i MRevS 706 - *Odjeljci za isticanje pitanja i odjeljci za ostala pitanja u izvješću neovisnog revizora*. Navedeni standard se primjenjuje kada revizor smatra da je bitno usmjeriti pažnju korisnika na pitanje objavljeno u financijskom izvještaju, koje je od izrazite važnosti za korisnikovo razumijevanje financijskog izvještaja. Revizor će uključiti odjeljak za isticanje pitanja u revizorskom izvješću, uz uvjet da je pribavio primjerene i dostatne revizijske dokaze da navedena pitanja nisu značajno pogrešno prikazano (MRevS 706, točka 6).

Valja napomenuti kako „*Odjeljak za isticanje pitanja*“ nije zamjena za (IFAC 2013:313):

1. „modificiranje revizijskog mišljenja kada je to potrebno ili
2. objave koje menadžment treba pripremiti u financijskim izvještajima.“

Odjeljak za isticanje pitanja može sadržavati i ostala pitanja koja nisu objavljena u financijskim izvještajima, a bila bi od pomoći korisnicima za razumijevanje revizije, revizorovih odgovornosti i revizorovog izvješća. Odjeljak za ostala pitanja može pomoći pri isticanju pitanja poput: navođenja objašnjenja ako je revizor u nemogućnosti povući se iz angažmana, naglašavanja dodatnih odgovornosti, moguća ograničenja u distribuciji revizorovog izvješća itd. (IFAC, 2013:315).

7. Zaključak

Kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi te pratio razvoj poslovanja javlja se potreba za kvalitetnom informacijskom podlogom. U kontekstu tih informacija, najznačajnije mjesto pripada financijskim izvještajima koji se sastoje od bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, izvještaja o promjenama glavnice, izvještaja o novčanim tokovima te bilješki. Osnovna funkcija financijskog izvještaja je pružanje relevantnih informacija o financijskom položaju zainteresiranim korisnicima poput sadašnjih ili budućih ulagača, kreditora, poslovnih partnera, državnih institucija ili pak javnosti. Financijski izvještaji daju prikaz stanja u poduzeću, dok revizija ispituje njihovu realnost i objektivnost.

Prema tome, revizija uz pomoć revizijskih načela, standarda te primjenom kodeksa profesionalne etike, utvrđuje usklađenost prikazanog financijskog izvještaja s prethodno utvrđenim računovodstvenim politikama i zakonskim okvirima. Međunarodni revizijski standardi predstavljaju temelj za obavljanje procesa revizije financijskih izvještaja. Pomoću njih se definira okvirna metodologija kojom se revizor koristi prilikom obavljanja revizije financijskih izvještaja. Uz same revizijske standarde, važna pretpostavka korektnog obavljanja procesa revizije su etička načela i kodeks profesionalne etike koji ističe važnost moralnih vrijednosti i osobina revizora.

Cjelokupni proces revizije financijskih izvještaja podijeljen je u nekoliko temeljnih podfaza, pomoću kojih revizor potvrđuje zakonitost, ispravnost te točnost iznesenih podataka na temelju kojih je sastavljeno financijsko izvješće kao dokaz stabilnosti poslovanja određenog poslovnog subjekta. Sam proces revizije započinje preuzimanjem obveze revizije, gdje revizor šalje klijentu pismo o revizorskom angažmanu (MRevS 210). Pismom revizor upućuje na opće i specifične ciljeve revizije te potvrđuje svoje imenovanje. Nakon preuzimanja obveze revizije, revizor upoznaje klijenta (MRevS 315) te planira sam proces revizije. Prilikom upoznavanja klijenta revizor promatra financijske i nefinancijske informacije, kao i uže i šire okruženje u kojem klijent posluje. Kod upoznavanja, ali i tokom cijelog procesa revizije bitnu ulogu imaju analitički postupci (MRevS 520). Usporedno s upoznavanjem poslovanja klijenta odvija se proces planiranja (MRevS 300). Planiranje kako u svakodnevnom životu, tako i u procesu revizije ima veliki značaj kod ostvarenja željenih ciljeva i rezultata. Dobro isplanirana revizija na vrijeme otkriva moguće probleme i nedostatke. Također, za proces revizije vrlo je važno procijeniti revizijski rizik (MRevS 400, MRevS 320), kao i upoznati sustav interne kontrole (MRevS 400, MRevS 610). Dobro organiziran i učinkovit sustav internih kontrola povećava

mogućnost istinitog i objektivnog prikaza informacija o financijskom stanju te uspješnosti poslovanja u financijskim izvještajima klijenta, čime se uvelike olakšava i skraćuje revizija financijskih izvještaja. Revizor mora procijeniti inherentni i kontrolni rizik koji postoje bez obzira da li se provodi proces revizije financijskih izvještaja i u skladu s tom procjenom mora odrediti prihvatljivost rizika neotkrivanja koji je neposredno povezan s revizijom financijskog izvještaja. Također, kako bi se stvorilo uravnoteženo mišljenje o financijskim izvješćima, revizor mora imati odgovarajuću dokumentaciju i dokaze (MRevS 500). Pribavljanje dokaza čini jednu od najznačajnijih dijelova revizije financijskih izvješća. Prikupljanje dokaza provodi se metodom inspekcije, promatranja, propitkivanja i confirmiranja, izračunavanja te analitičkih postupaka. Kompletiranjem dokaza formira se radna dokumentacija koja služi kao potpora pri donošenju revizijskog mišljenja (MRevS 230).

Krajnji proizvod procesa revizije financijskih izvještaja je revizorovo izvješće (MRevS 700), u kojem revizor izražava mišljenje o financijskom položaju poduzeća te usklađenost s unaprijed određenim okvirom financijskog izvješćivanja (računovodstvena načela, standardi, politike i zakonodavstvo). Revizorovo mišljenje mora biti nedvosmisleno. Ono može biti standardno pozitivno ili modificirano, koje se još dijeli na negativno mišljenje, suzdržano te mišljenje s rezervom. Pozitivno mišljenje označava da su financijski izvještaji objektivni te bez namjernih pogrešaka koje mogu utjecati na rezultat. Modificirana mišljenja revizor (MRevS 705) daje kada postoje određene nepravilnosti kod prikaza financijskih izvještaja ili kada nije moguće prikupiti dovoljno dokaza da su izvještaji objektivni i točni.

Može se zaključiti kako je revizija kao profesija važna i cijenjena, ali i izrazito složeno i teško zanimanje. Revizija predstavlja profesiju koja se konstantno prilagođava raznim promjenama u zakonodavnom okruženju, poslovanju poduzeća, političkim uvjetima, očekivanjima javnosti te tehnološkom napretku. Revizori se moraju prilagođavati promjenama okruženja u kojem posluju njihovi klijenti te kontinuirano unaprjeđivati svoja znanja i metode kako bi ostali konkurentni. Prema tome, može se reći kako učinkovitost revizije ovisi o sposobnosti revizora da se pridržava revizijskih standarda i etičkih načela, zadrži profesionalni skepticizam i objektivnost te učinkovito komunicira s upravom i onima koji su zaduženi za upravljanje. Slijedeći ove smjernice, revizori mogu pružiti razumno uvjerenje da su financijski izvještaji bez materijalno značajnih pogrešnih iskaza i povećati vjerodostojnost i pouzdanost financijskih informacija.

Popis literature

Knjige:

1. Brekalo, F. (2004). *Revizija financijskih izvještaja : priručnik za praktičnu upotrebu*. Zagreb: Tiskara Zelina.
2. Brozović, M., Mamić Sačer, I., Pavić, I., Sever Mališ, S., Tušek, B., & Žager, L. (2020). *Revizija–Nadzorni mehanizam korporativnog upravljanja*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
3. Carmichael, D. R., Willingham, J. J., Lang, M., & Presečan, S. (2001). *Pojmovi i metode revizije: vodič u suvremenu revizijsku teoriju i praksu*. Marketing-tehnologija.
4. Crnković, L., Mijoč, I., Mahaček, D. (2010). *Osnove revizije*. Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 1.
5. Filipović, I. (2009), *Revizija*. Zagreb: Sinergija nakladništvo d.o.o..
6. Filipović, V. (1989). *Filozofijski rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
7. Gulin, D., Spajić, F., Spremić, I., Tadijančević, S., Vašiček, V., Žager, K., & Žager, L. (2003). *Računovodstvo*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
8. Gulin D., Perčević A., Tušek B., Žager L. (2012). *Poslovno planiranje, kontrola i analiza*. Zagreb: RiF.
9. Mališ, S. S., Tušek, B., Žager, L., Gulin, D., Sačer, I. M., & Odar, M. (2012). *Revizija: načela, standardi, postupci*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
10. Tepšić, R., Turk, I., & Petrović, M. (1984). *Rječnik računovodstva i financija*. Zagreb: Informator.
11. Žager, K., Vašiček, V., & Žager, L. (2001). *Računovodstvo za neračunovođe s osnovama računovodstva*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
12. Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever Mališ, S., Ježovita, A. i Žager, L. (2020). *Analiza financijskih izvještaja–načela, postupci, slučajevi, četvrto izdanje*. Zagreb: RIF.

Znanstveni članci:

1. Belak, V. (2002). *Bilanca postignuća (Balanced Scorecard) u planiranju i praćenju rezultata poslovanja*. Računovodstvo, revizija i financije, 12(11), 20-29.
2. Dečman, N. (2012). *Financijski izvještaji kao podloga za ocjenu sigurnosti i uspješnosti poslovanja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj*. Ekonomski pregled, 63(7-8), 446-467.

3. Dujanić, M. (2003). *Poslovna etika u funkciji managementa*. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu, 21(1), 53-63.
4. Klikovac, A. (2012). *Nerealna očekivanja o otkrivanju prijevara u reviziji financijskih izvještaja u Hrvatskoj*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 10(1), 97-115.
5. Miletić, A. (2010). *Planiranje revizije*. RRiF br. 12(10), 127.
6. Tintor, Ž. (2020). *Analiza financijskih izvještaja u funkciji donošenja kvalitetnijih poslovnih odluka*. *Obrazovanje za poduzetništvo-E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 10(1), 84-103.
7. Tušek, B., Filipović, I., & Filipović, D. (2009). *Istraživanje odnosa eksterne revizije i nadzornog odbora u Republici Hrvatskoj*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 7(1), 121-141.
8. Zaloker, D. (2019). *Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti za 2019*. *Teb poslovno savjetovanje d.o.o.:Financije, pravo i porezi*, 20(1), 36-49.
9. Žager, L. (1996). *Accounting statements and operational controllership*. *Tourism and hospitality management*, 2(1), 135-139.
10. Žager, K., Sever Mališ, S., i Dečman, N. (2015). *Značaj kodeksa profesionalne etike za djelovanje računovođa i revizora*. Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, (Posebno izdanje 2015), 381-400.

Internetski izvori:

1. HSFI 1 - *Financijski izvještaji*. Dostupno na: <https://www.rrif.hr/standardi/> (pristupljeno 5. 5. 2023.)
2. IFAC (2013). *Vodič za korištenje MRevS-a u revizijama malih i srednjih subjekata*. Dostupno na: [VOLUME 2 KONACNO \(2\).pdf \(revizorska-komora.hr\)](https://www.revizorska-komora.hr/volumes/2013/VOLUME_2_KONACNO_(2).pdf) (pristupljeno 23. 5. 2023.)
3. MRevS 200 - *Cilj i opća načela revizije financijskih izvještaja*. Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_7#MASTER_7 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
4. MRevS 210 - *Dogovaranje uvjeta revizijskih angažmana*. Dostupno na : https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_8#MASTER_8 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
5. MRevS 230 - *Revizijska dokumentacija*. Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_10#MASTER_10 (pristupljeno 23. 5. 2023.)

6. MRevS 265 - *Priopćavanje nedostataka u internim kontrolama onima koji su zaduženi za upravljanje i menadžment.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_14#MASTER_14 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
7. MRevS 300 - *Planiranje revizije financijskih izvještaja.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_15#MASTER_15 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
8. MRevS 315 - *Identificiranje i procjenjivanje rizika značajnih pogrešnih prikazivanja.* Dostupno na: https://eis.international-standards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_16#MASTER_16(pristupljeno 23. 5. 2023.)
9. MRevS 500 - *Revizijski dokazi.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_21#MASTER_21 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
10. MRevS 520 - *Analitički postupci.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_25#MASTER_25 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
11. MRevS 580 - *Pisane izjave.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_31#MASTER_31 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
12. MRevS 620 - *Korištenje radom revizorovog eksperta.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_34#MASTER_34 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
13. MRevS 700 - *Formiranje mišljenja i izvješćivanje o financijskim izvještajima.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_35#MASTER_35 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
14. MRevS 705 - *Modifikacije mišljenja u izvješću neovisnog revizora.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_37#MASTER_37 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
15. MRevS 706 - *Odjeljci za isticanje pitanja i odjeljci za ostala pitanja u izvješću neovisnog revizora.* Dostupno na: https://eis.internationalstandards.org/standards/iaasb/2020?section=MASTER_38#MASTER_38 (pristupljeno 23. 5. 2023.)
16. MRS 1 - *Prezentiranje financijskih izvještaja.* Dostupno na: <https://www.rrif.hr/standardi/> (pristupljeno 5. 5. 2023.)
17. MRS 7 - *Izveštaj o novčanom toku.* Dostupno na: <https://www.rrif.hr/standardi/> (pristupljeno 5. 5. 2023.)
18. MRS 17 - *Najmovi.* Dostupno na: <https://www.rrif.hr/standardi/> (pristupljeno 5. 5. 2023.)
19. MSFI 3 - *Poslovna spajanja.* Dostupno na: <https://www.rrif.hr/standardi/> (pristupljeno 5. 5. 2023.)

20. Tušek, B. (2010). Financijski izvještaji: Temelj racionalne poslovne odluke. Dostupno na: [Financijski izvještaji: Temelj racionalne poslovne odluke - Karijera: Na radnom mjestu - posao.hr](#) (pristupljeno 5. 5. 2023.)
21. Narodne novine 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, 114/22. *Zakon o računovodstvu*. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/118/Zakon-o-ra%C4%8Dunovodstvu> (pristupljeno 5. 5. 2023.)
22. Narodne novine 127/17. *Zakon o reviziji*. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/417/Zakon-o-reviziji> (pristupljeno 5. 5. 2023.)

Popis slika i tablica

POPIS SLIKA

Slika 1. Korisnici računovodstvenih informacija sadržanih u financijskim izvješćima	5
Slika 2. Raspodjela neto dobiti.....	8
Slika 3. Klasifikacija novčanog toka	10
Slika 4. Povezanost računovodstva, revizije i analize financijskih izvještaja i upravljanja.....	13
Slika 5. Podjela općeprihvaćenih revizijskih standarda	14
Slika 6. Faze obavljanja procesa revizije	20
Slika 7. Preliminarne strategije revizije	29

POPIS TABLICA

Tablica 1. Odnos vrsta dokaza i revizijskih ciljeva.....	34
Tablica 2. Vrste modifikacija revizorskog izvještaja	41